

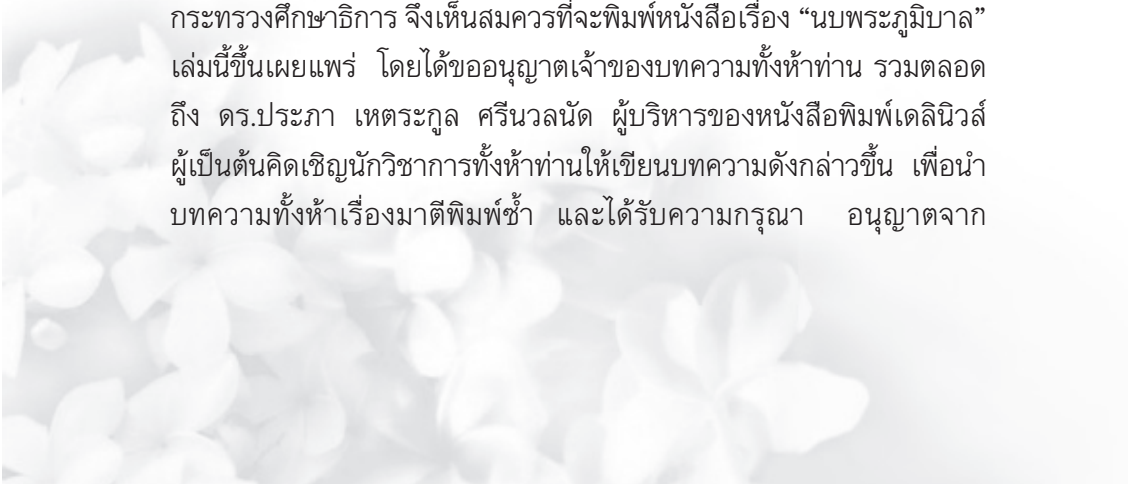
นบพระภูมิบาล

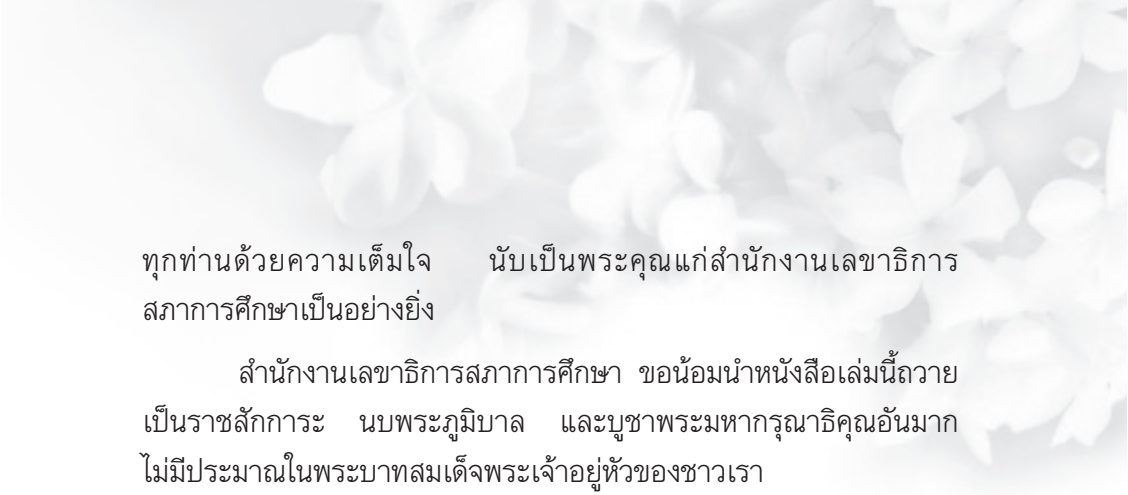
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

คำนำ

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้นำบทความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเรียบเรียงโดยนักวิชาการ ๕ ท่าน ได้แก่ อาจารย์มีชัย ฤชุพันธุ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิษณุ เครืองาม ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร และศาสตราจารย์พิเศษชงทอง จันทรางศุ ลงพิมพ์เผยแพร่ บทความทั้งห้าเรื่องนั้นเรียบเรียงขึ้นจากประสบการณ์และมุมมองที่แตกต่างกันของผู้เขียน แต่สรุปข้อไขุ่ใจความแล้วบทความทุกเรื่องได้ส่องสะท้อนถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแจ่มชัด เป็นที่พอใจของผู้ได้อ่านหนังสือพิมพ์ในวันนั้น จำนวนไม่น้อย มีผู้อ่านบางคนปรารถนา หากนำบทความทั้งห้าเรื่องนั้นมาพิมพ์เป็นเล่มสมุด ก็จะได้สะดวกแก่การค้นคว้าอ้างอิงในวันข้างหน้า

ในโอกาสที่พุทธศักราช ๒๕๕๔ นี้ ประชาชนชาวไทยทั้งชาติพร้อมใจร่วมกันเฉลิมฉลองมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงเห็นสมควรที่จะพิมพ์หนังสือเรื่อง “นบพระภูมิบาล” เล่มนี้ขึ้นเผยแพร่ โดยได้ขออนุญาตเจ้าของบทความทั้งห้าท่าน รวมตลอดถึง ดร.ประภา เหนือระกูล ศรีนวนนิต ผู้บริหารของหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ผู้เป็นต้นคิดเชิญนักวิชาการทั้งห้าท่านให้เขียนบทความดังกล่าวขึ้น เพื่อนำบทความทั้งห้าเรื่องมาตีพิมพ์ซ้ำ และได้รับความกรุณา อนุญาตจาก

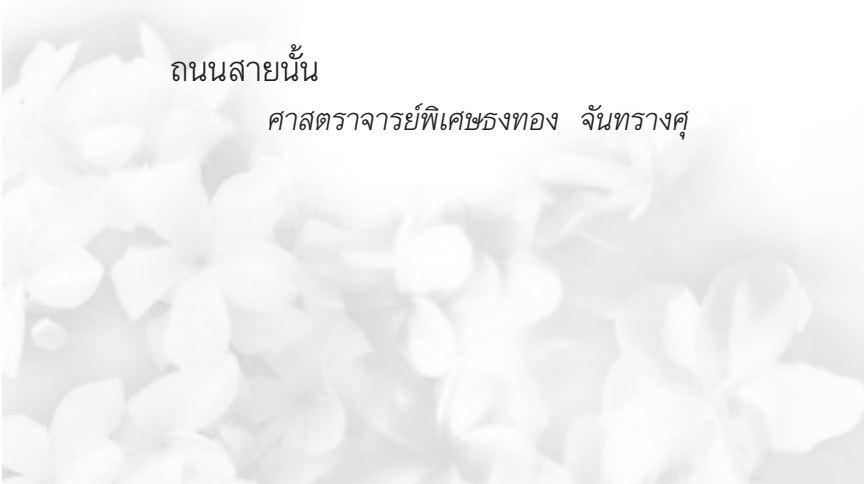
ทุกท่านด้วยความเต็มใจ นับเป็นพระคุณแก่สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอแนะนำหนังสือเล่มนี้ถวาย
เป็นราชสักการะ นบพระภูมิบาล และบูชาพระมหากษัตริย์คุณอันมาก
ไม่มีประมาณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

บ้านของเรา	๖
อาจารย์มีชัย ฤชุพันธุ์	
เรื่องที่ “ทรงให้” และ “ทรงขอ”	๑๑
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิษณุ เครืองาม	
มหาธรรมิกราชาศิริวาท	๒๓
หมื่นซีพหมื่นชาติไช้ มีสินเชื่อพระกรุณา	
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ	
พระราชหฤทัย	๔๐
รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร	
ถนนสายนั้น	๔๓
ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ	

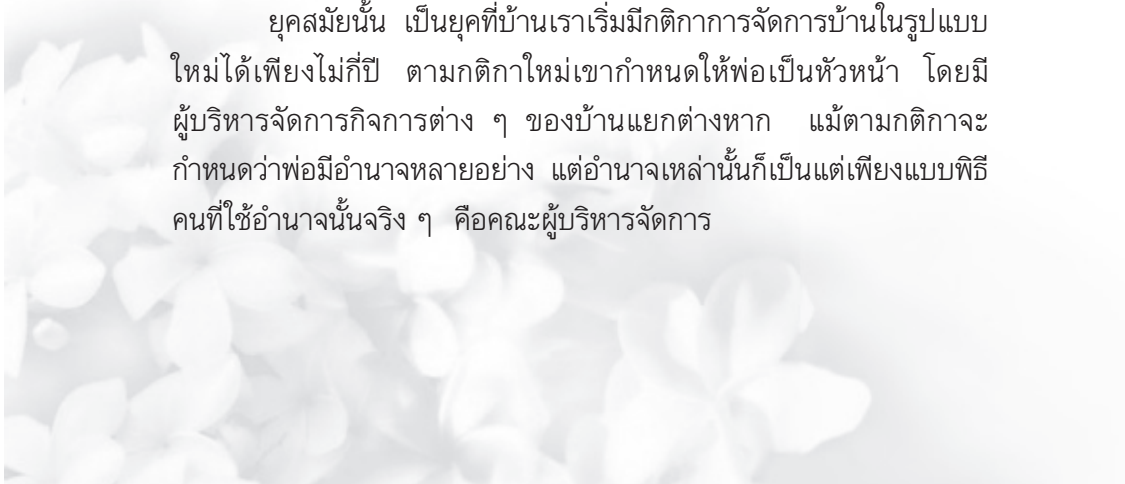
บ้านของเรา

อาจารย์มีชัย ฤชุพันธุ์

เมื่อ ๖๐ ปีกว่า ๆ บ้านของเรายังถูกจัดให้เป็นบ้านด้อยพัฒนา วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนถูกมองว่าล้าหลัง เทียบไม่ได้กับบ้านอื่น เมืองอื่น แม้แต่กับเพื่อนบ้านที่อยู่ไม่ไกลนัก แต่คนในบ้านเราก็กังภูมิจิตที่บ้านเรามีสิ่งวิเศษสุดที่คนอื่นไม่มี หรือถึงมีก็เทียบไม่ได้

เรามีพ่อที่รักและห่วงใยเรา

ยุคสมัยนั้น เป็นยุคที่บ้านเราเริ่มมีกติกากิจการบ้านในรูปแบบใหม่ได้เพียงไม่กี่ปี ตามกติกาใหม่เขากำหนดให้พ่อเป็นหัวหน้า โดยมีผู้บริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ของบ้านแยกต่างหาก แม้ตามกติกาจะกำหนดว่าพ่อบริหารหลายอย่าง แต่อำนาจเหล่านั้นก็เป็นแต่เพียงแบบพิธี คนที่ใช้อำนาจนั้นจริง ๆ คือคณะผู้บริหารจัดการ

ตามความเป็นจริง พ่อมีแต่หน้าที่ โดยไม่มีอำนาจ

หน้าที่ที่จะต้องเป็นห่วงใย ช่วยเหลือ เกื้อกูล ผู้คนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข และพ่อเองก็มีความสุขกับการทำหน้าที่นี้โดยไม่มีอำนาจ

แตกต่างไปจากพ่อของบ้านอื่น ที่บางคนก็พยายามชวนขวายเป็นเข้าไปแบ่งแย่งอำนาจกับเขา บางคนก็อยู่เย็นเป็นสุขเสียเอง

คณะผู้บริหารจัดการผลัดกันเข้ามาใช้อำนาจคณะแล้วคณะเล่าจนจำกันไม่ได้ว่ามีกี่คณะ บางคนก็ใช้อำนาจจนลูกบ้านเดือดร้อนแทบเอาชีวิตไม่รอด บางคนก็เข้ามาอภิเษกหาผลประโยชน์ บางคนก็ทะเลาะเบาะแว้งจนไม่เป็นอันทำงาน

พ่อมีแต่ความรักและความห่วงใยในลูกบ้านของพ่อ พ่อจึงคงต้องอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้นไม่น้อย

แต่พ่อก็เคร่งครัดกับกติกาที่กำหนดไว้ ไม่เข้าข้างใครหรือเข้าไปก้าวก่ายกิจการใดที่ไม่ใช่หน้าที่ของพ่อ มีแต่คอยให้กำลังใจให้เขาทำความดี ถ้าเขามีปัญหาหรืออุปสรรคใดมาขอคำแนะนำ พ่อก็ให้ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ของบ้าน

สิ่งหนึ่งที่พ่อทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ คือ หน้าที่ที่มีต่อลูกบ้าน

เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว พ่อเดินทางไปประเทศต่าง ๆ ที่มีสัมพันธไมตรีกับเราเพื่อให้เขารู้ถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเราอย่างถูกต้อง

เมื่อจบภารกิจนั้นแล้ว พ่อก็ไม่เคยขึ้นเครื่องบินเดินทางไปประเทศไหนอีกเลย นอกจากไปลาวเพื่อเปิดสะพานเมื่อไม่กี่วันมานี้

เพราะพ่อเริ่มทำหน้าที่ที่พ่อเห็นว่าสำคัญที่สุด คือการเยี่ยมเยียนและดูแลให้ลูกบ้านอยู่เย็นเป็นสุข

พ่อรู้ว่าในการพัฒนาบ้านให้เจริญทัดเทียมกับนานาอารยะ จะมีคนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ถูกกระทบจากผลของการพัฒนา และอาจไม่ได้รับการดูแลให้มีที่ยืนในสังคมยุคใหม่ได้

เป็นการเสียปากว่าแรงที่คณะผู้จัดการจะติดตามไปดูแลได้ทั่วถึง พ่อจึงต้องช่วยอีกแรงหนึ่งเพื่อให้เขามีที่ยืนอยู่ได้ตามสมควร

เป็นเวลาหลายสิบปีที่พ่อทำหน้าที่นี้ จนถึงวันนี้ วันที่พ่อป่วยอยู่ในโรงพยาบาลพ่อก็ยังทำหน้าที่อยู่

พ่อเดินทางไปทั่วบ้านแทบทุกตารางนิ้ว ที่ที่พ่อไปมากที่สุด คือที่ที่กันดาร และที่ลูกบ้านมีชีวิตอย่างแร้นแค้นหรือลำบาก

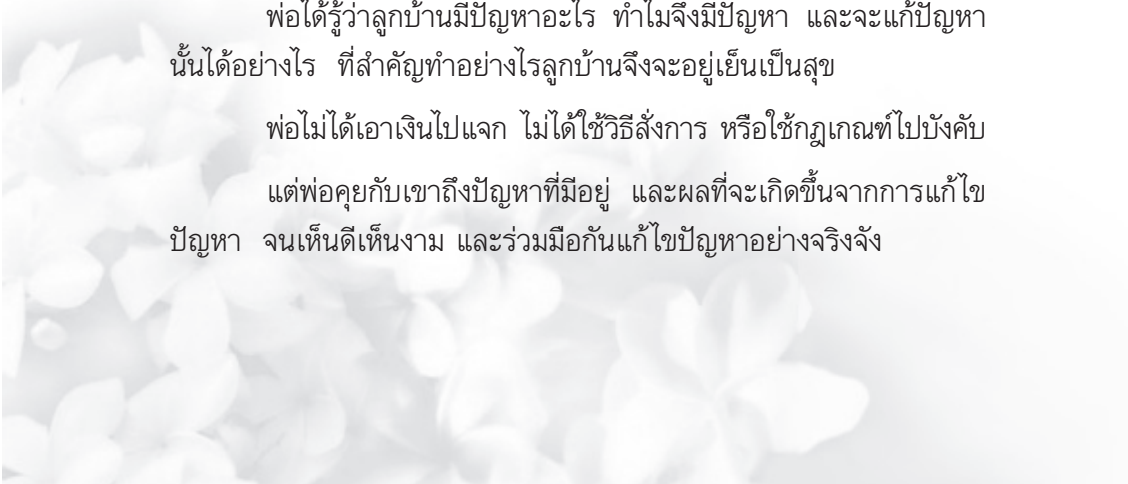
พ่อบุกป่าฝ่าดง เดินเป็นกิโล ๆ เพื่อเข้าไปให้ถึงชาวบ้านได้ดูแลสุขภาพความเป็นอยู่ และได้พูดคุยกับเขาด้วยตัวเอง

ระยะทางที่พ่อเดินตลอดเวลาหลายสิบปี คงไม่มีนักเดินมาราธอนที่ไหนจะเทียบได้

พ่อเก็บข้อมูลทุกอย่างที่ได้เห็น ได้ฟัง และนำมาศึกษาต่อ พ่อจึงรู้หมดว่าพื้นดินที่ไหนสูง ที่ไหนต่ำ ดินน้ำที่เป็นหัวใจของการเกษตรอยู่ที่ไหน น้ำมาจากไหน และหายไปไหน และทำอะไรจึงจะเก็บไว้ใช้ประโยชน์ได้

พ่อได้รู้ว่าลูกบ้านมีปัญหาอะไร ทำไมจึงมีปัญหา และจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร ที่สำคัญทำอะไรลูกบ้านจึงจะอยู่เย็นเป็นสุข

พ่อไม่ได้เอาเงินไปแจก ไม่ได้ใช้วิธีสั่งการ หรือใช้กฎเกณฑ์ไปบังคับ แต่พ่อคุยกับเขาถึงปัญหาที่มีอยู่ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหา จนเห็นดีเห็นงาม และร่วมมือกันแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง

ชีวิตลูกบ้านที่เคยมีแต่ความทุกข์หรือแร้นแค้น จึงค่อย ๆ กระจ่างขึ้น และอยู่เย็นเป็นสุขในที่สุด โดยไม่ต้องแบมือขอเงินหรือขอรับการบริจาคจากใคร

ความอยู่เย็นเป็นสุขที่ยืนอยู่บนความอดทน ขยัน และลำแข้งของตนเอง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงยังอยู่สมบูรณ์พร้อม

จากหมู่บ้านไปตำบล จากตำบลไปอำเภอ จากอำเภอไปจังหวัด พ่อทำหน้าที่ของพ่ออย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

ข้อมูลของพ่อ เชื่อถือได้เสมอ เพราะพ่อเดินไปเก็บมาด้วยตนเอง

ในเวลาที่ต้องนอนป่วยอยู่โรงพยาบาล พ่อยังใช้ข้อมูลเหล่านั้น มาช่วยในการทำหน้าที่ของพ่อ เพื่อเตือนให้ลูกบ้านรู้ล่วงหน้าถึงภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น

พ่อทำหน้าที่ของพ่อได้สำเร็จ จนเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วโลก

ไม่ใช่เพราะพ่อมีอำนาจ

แต่เป็นเพราะพ่อทำหน้าที่ด้วยความรัก ความห่วงใยและความปรารถนาดี ที่มีต่อลูกบ้าน ด้วยความอดุสาหะไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย

พ่อจึงทำหน้าที่ได้สำเร็จโดยไม่ต้องมีอำนาจ

ใครจะทำได้อย่างพ่อบ้าง

ในฐานะลูกบ้าน จึงขอกราบพระบาท “พ่อ” มาด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น.

เรื่องที่ “ทรงให้” และ “ทรงขอ”

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิษณุ เครืองาม

ปีหนึ่ง ๆ มีโอกาสสำคัญเกี่ยวเนื่องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลายครั้งทั้งที่เป็นโอกาสประจำ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคล้ายวันราชาภิเษกสมรส วันฉัตรมงคล และโอกาสจร เช่น ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างคราวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์และสะพานภูมิพล ๑ สะพานภูมิพล ๒ เมื่อไม่กี่วันมานี้

พอถึงโอกาสอย่างนั้นเข้าทีหนึ่งก็มีเรื่องให้ต้องพูดถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงคุณอันประเสริฐทีหนึ่ง ไม่ว่าจะในเรื่องพระราชจริยวัตรอัธยาศัย พระมหากรุณาธิคุณด้วยน้ำพระราชหฤทัยอันสุดจะหาสิ่งใดเปรียบปาน หรือพระปรีชาสามารถเข้าพระทัยในการประยุกต์สรรพวิทยามาใช้แก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองได้อย่างเหมาะสม

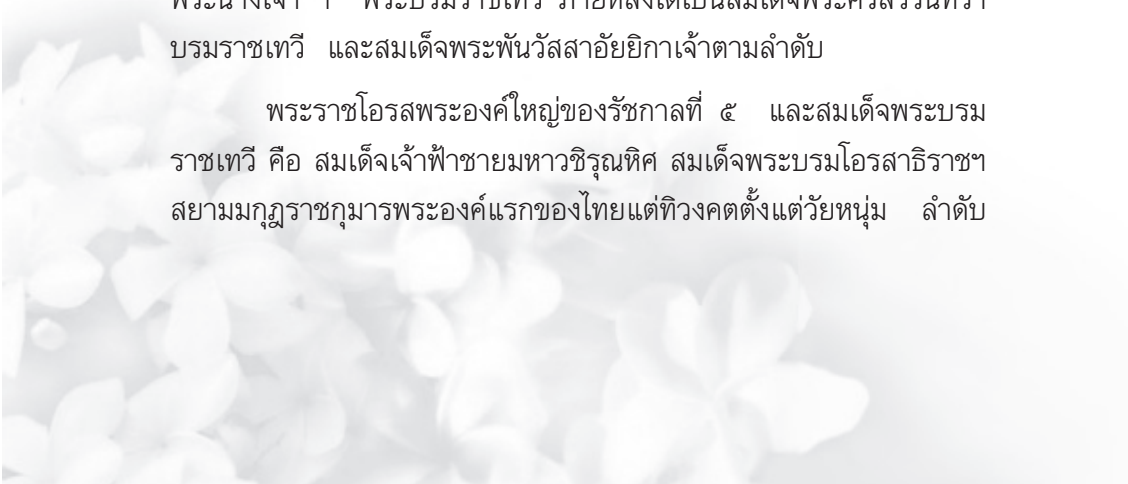
**วันนี้ก็ต้องพูดถึงกันอีกครั้ง เรื่องอันเป็นมงคลยิ่งพูดถึงบ่อย ๆ
ยังเป็นมงคลต่อผู้พูดและผู้ได้ยินได้ฟัง**

พระราชบรรพบุรุษของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทางฝ่ายพระบรมราชชนกนั้นสืบย้อนขึ้นไปได้ถึงรัชกาลที่ ๑ และสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี (นาค) พระราชบรรพบุรุษชั้นนี้มีเชื้อสายมอญ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ของรัชกาลที่ ๑ คือรัชกาลที่ ๒ ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี (เจ้าฟ้าบุญรอด) พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอของรัชกาลที่ ๑ และเจ้าสัวเงิน จีนแซ่ตันจากปักกิ่ง พระราชโอรสของรัชกาลที่ ๒ คือรัชกาลที่ ๔ พระราชบรรพบุรุษชั้นนี้จึงมีเชื้อสายจีน วันตรุษ วันสารทจึงยังมีพิธีเซ่นไหว้พระป้าบรรพบุรุษตามแบบจีนจนบัดนี้

รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาหม่อมเจ้าหญิงรำเพย หลานปู่รัชกาลที่ ๓ เป็นพระมเหสีภายหลังได้เป็นสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี มีพระราชโอรสคือรัชกาลที่ ๕ ซึ่งถือว่าเป็นหลานทวดรัชกาลที่ ๑ หลานปู่รัชกาลที่ ๒ และหลานทวด (ทางแม่) ของรัชกาลที่ ๓

รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงสว่างวัฒนา พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๔ แต่ต่างพระครรภ์กันเป็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชเทวี ภายหลังได้เป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี และสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าตามลำดับ

พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ของรัชกาลที่ ๕ และสมเด็จพระบรมราชเทวี คือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายมหาวชิรุณหิศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรกของไทยแต่ที่วงศ์ตั้งแต่วัยหนุ่ม ลำดับ

การสืบราชสมบัติจึงเลื่อนไปยังพระราชโอรสพระองค์อื่นของรัชกาลที่ ๕ ที่ประสูติจากสมเด็จพระนางเจ้าพระองค์อื่น ซึ่งได้ครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๖ และ ๗

เมื่อรัชกาลที่ ๗ ทรงสละราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ด้วยเหตุที่ไม่มีพระราชอนุชาและพระราชโอรส ตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งใช้อยู่ในเวลานั้น ลำดับการสืบราชสมบัติจึงย้อนกลับมาทางสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนาพระบรมราชเทวี คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระราชอนุชาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ แต่เพราะสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงสละราชสมบัติแล้ว กฎหมายเถียรบาลยอมให้พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เลื่อนขึ้นมามีสิทธิสืบราชสมบัติได้ ซึ่งก็คือพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายอนันตมหาดเล็ก ทรงเป็นรัชกาลที่ ๘

เมื่อรัชกาลที่ ๘ สวรรคตใน พ.ศ. ๒๔๘๙ และยังไม่ได้ทรงอภิเษกสมรส ราชสมบัติจึงตกแก่พระราชอนุชาสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน

รัชกาลที่ ๙ จึงทรงเป็นหลานรัชกาลที่ ๕ หลานทวดรัชกาลที่ ๔ หลานทวดรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๑ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์

ส่วนพระราชบรรพบุรุษทางฝ่ายพระบรมราชชนนีเป็นสามัญชน เมื่อยังทรงพระเยาว์ได้อยู่ในพระอุปการะของสมเด็จพระศรีสวรินทิรา และทรงได้ทุนไปศึกษาวิชาพยาบาลในสหรัฐอเมริกาจนได้ทรงพบกับสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ บัดนี้สตรีผู้ทรงบุญญาธิการนั้นคือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

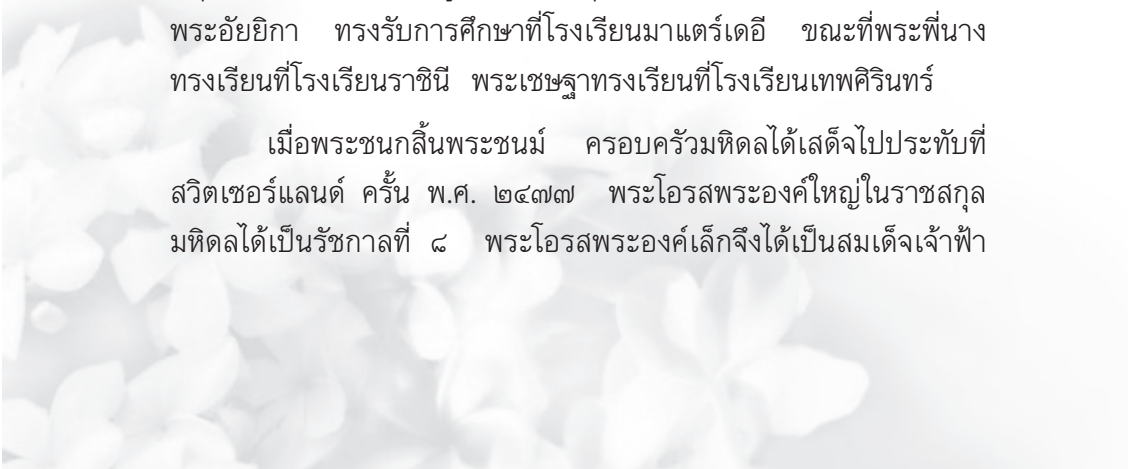
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชสมภพที่โรงพยาบาล
ซานเมื่องบอสตันในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา โรงพยาบาลนั้น
บัดนี้ย้ายที่ตั้งแล้ว แต่ยังมีแกใจทำป้ายติดว่า ณ แห่งนี้ทารกซึ่งถือกำเนิด
คนหนึ่งในเวลาต่อมาได้เป็นพระมหากษัตริย์ของประเทศไทย และเป็น
พระมหากษัตริย์พระองค์แรกและพระองค์เดียวที่ประสูติในประเทศ
สหรัฐอเมริกา

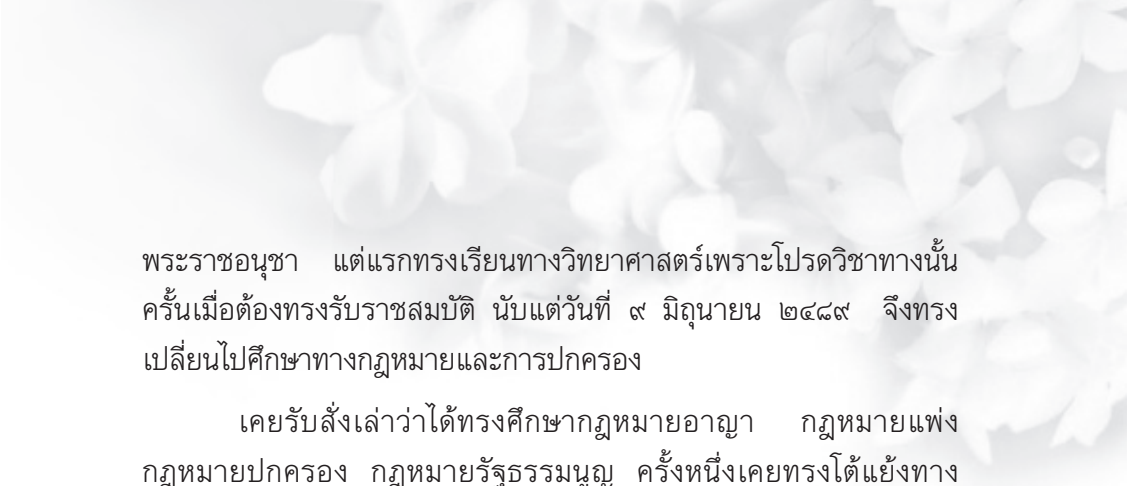
วันนั้นคือวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๗๐ ขณะประสูติดำรง
พระยศเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายและยังไม่มีเค้าว่าต่อไปจะได้ทรง
เป็นพระมหากษัตริย์ เหตุผลคือ รัชกาลที่ ๗ ยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์
พระชนกก็ยังอยู่ พระเชษฐาก็ยังอยู่ และรัชกาลที่ ๗ จะทรงสมมติยก
เชื้อพระบรมวงศ์พระองค์ใดเป็นรัชทายาทก็ได้

เมื่อสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ ทรงทราบข่าวว่าหม่อมในสมเด็จพระ
เจ้าฟ้ามหิดลฯ ประสูติพระกุมารเป็นชายก็ได้เสด็จไปเฝ้าฯ รัชกาลที่ ๗
ขอพระราชทานพระนามแก่พระราชนัดดาซึ่งทรงตั้งให้ว่า **“ภูมิพลอดุลยเดช”**
แปลว่ามีเกียรติยศยิ่งใหญ่และเป็นกำลังของแผ่นดิน พระนามนี้
แต่แรกไม่มี “ย” แต่ต่อมากลายเป็น “ภูมิพลอดุลยเดช”

เมื่อครอบครัวมหิดลเสด็จกลับเมืองไทย พระองค์เจ้าภูมิพล
อดุลยเดชได้ประทับอยู่ที่วังสระปทุมของสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ
พระอัยยิกา ทรงรับการศึกษาที่โรงเรียนมาแตร์เดอี ขณะที่พระพี่นาง
ทรงเรียนที่โรงเรียนราชินี พระเชษฐาทรงเรียนที่โรงเรียนเทพศิรินทร์

เมื่อพระชนกสิ้นพระชนม์ ครอบครัวมหิดลได้เสด็จไปประทับที่
สวิตเซอร์แลนด์ ครั้น พ.ศ. ๒๔๗๗ พระโอรสพระองค์ใหญ่ในราชสกุล
มหิดลได้เป็นรัชกาลที่ ๘ พระโอรสพระองค์เล็กจึงได้เป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้า

พระราชอนุชา แต่แรกทรงเรียนทางวิทยาศาสตร์เพราะโปรดวิชาทางนั้น
ครั้นเมื่อต้องทรงรับราชสมบัติ นับแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ จึงทรง
เปลี่ยนไปศึกษาทางกฎหมายและการปกครอง

เคยรับสั่งเล่าว่าได้ทรงศึกษากฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง
กฎหมายปกครอง กฎหมายรัฐธรรมนูญ ครั้งหนึ่งเคยทรงโต้แย้งทาง
วิชาการกับนักกฎหมายใหญ่ในขณะนั้นคือ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยเล่า
ให้ผมฟังว่า “มารู้ทีหลังว่าถูกของพระองค์ท่านเพราะผมเองใช้ตำรา
หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ แต่พระองค์ทรงใช้ตำราฉบับแก้ไขใหม่หลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๒”

แม้จะทรงครองราชย์เป็นรัชกาลที่ ๙ ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙
แต่เพราะต้องเสด็จกลับไปสวีเดนแลนด์เพื่อทรงศึกษาต่อและต้องรอ
ให้การถวายพระเพลิงรัชกาลที่ ๘ ผ่านพ้นไป จึงทรงเข้าพิธีบรมราชาภิเษก
เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามโบราณราชประเพณี เมื่อวันที่ ๕
พฤษภาคม ๒๔๙๓ แล้ว

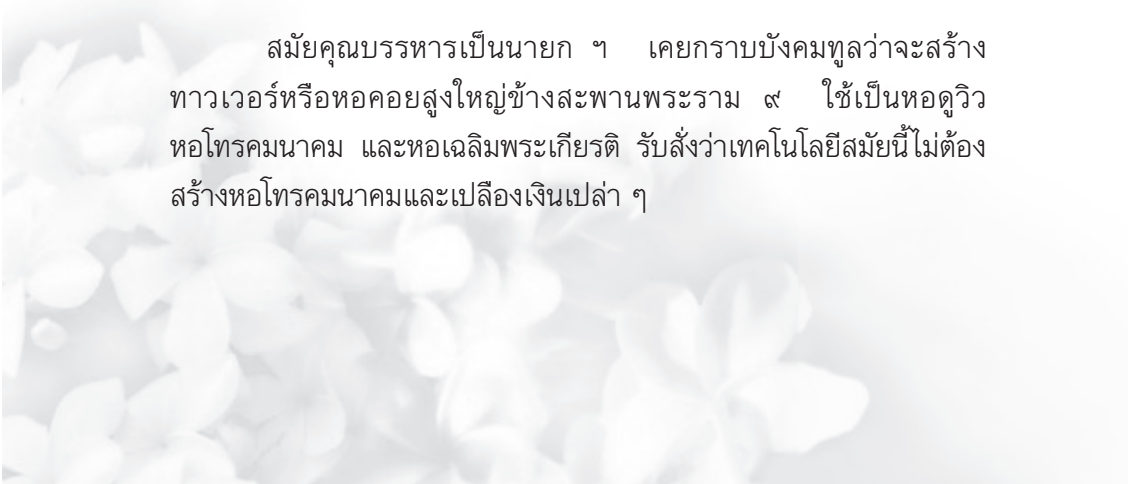
การเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับที่ประเทศไทยเป็นการ
ถาวรในช่วงก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นการเริ่มการปฏิบัติพระราชภารกิจใน
ฐานะพระมหากษัตริย์อย่างเต็มพระกำลัง เริ่มตั้งแต่การเสด็จออกทรงผนวช
การเสด็จ ฯ เยี่ยมราษฎรในต่างจังหวัด การเสด็จประพาสต่างประเทศ
การมีพระราชดำริเริ่มโครงการต่าง ๆ มากมายเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ
ในการช่วยเหลือประชาชน และการใกล้ชิดกับราษฎรทุกหมู่เหล่าไม่ว่า
ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ พลเรือน นักศึกษา เกษตรกร ชาวเขา หรือ
พ่อค้าวานิช

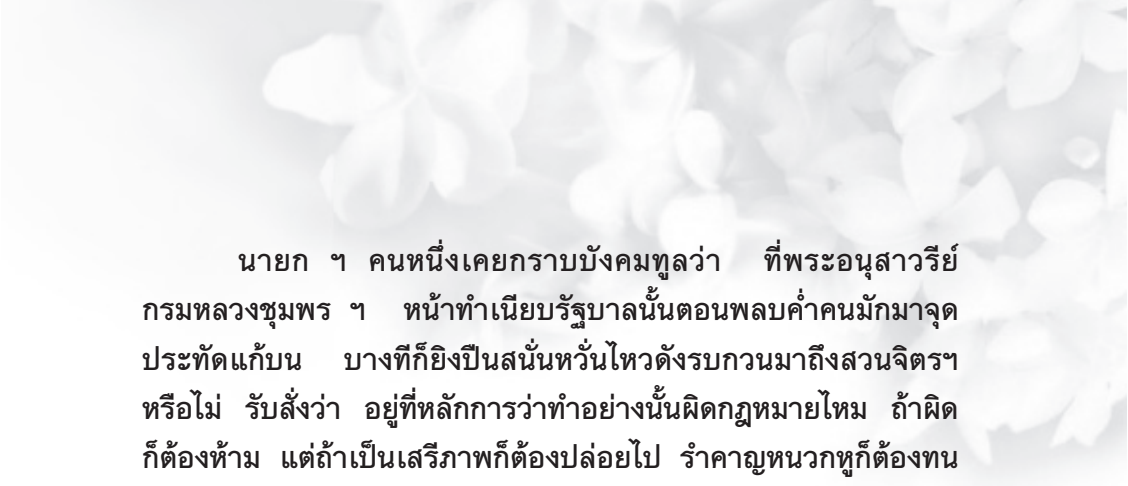
แม้แต่กับรัฐบาล ก็พระราชทานพระมหากรุณาแก่ทุกรัฐบาล โดยเสมอหน้าชนิดที่รัฐบาลใดจะอ้างว่าตนได้รับละอองแห่งพระมหากรุณา มากน้อยต่างกันไม่ได้เลย พระราชสิทธิในฐานะพระมหากษัตริย์ที่จะ พระราชทานคำแนะนำ คำตักเตือน พระราชสิทธิที่จะพระราชทานกำลังใจ และพระราชสิทธิที่จะรับคำกราบบังคมทูลถวายรายงานข้อราชการ บ้านเมืองนั้นทรงใช้แก่ทุกรัฐบาลโดยหน้าที่ต่าง ๆ กันถึง ๖๕ ปี ผมขอ ยืนยันว่าพระองค์ทรงมีมาตรฐานเดียวโดยตลอด จะต่างกันที่โอกาส เช่น คณะรัฐมนตรีบางคนเข้ามาในช่วงที่ทรงพระประชวร บางคนมี ราชการงานเมืองต้องเข้าเฝ้าฯ ขอพระราชทานพระมหากรุณาบอ่ย หรือห่างตามเหตุการณ์

ในการมีพระราชดำริ พระราชดำรัส และการทรงงานใด ๆ ไม่มีเลยสักเรื่องที่จะแสดงว่าทรงรับเอาประโยชน์ส่วนพระองค์แม้พลกนิกรจะ เต็มใจถวาย

สมัยจอมพลถนอมเป็นนายกฯ คราวหนึ่งประจวบโอกาสครองราชย์ ครบ ๒๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๔) รัฐบาลจะสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์และ ถาวรวัตถุใหญ่โต “ที่สุดในประเทศ” ถวาย รับสั่งว่าสิ้นเปลืองและไม่เป็น ประโยชน์แก่ประชาชน สร้างถนนกันรถติดดีกว่า นี่คือที่มาของถนน รัชดาภิเษก

สมัยคุณบรรหารเป็นนายกฯ เคยกราบบังคมทูลว่าจะสร้าง ทาวเวอร์หรือหอคอยสูงใหญ่ข้างสะพานพระราม ๙ ใช้เป็นหอดูวิว หอโทรคมนาคม และหอเฉลิมพระเกียรติ รับสั่งว่าเทคโนโลยีสมัยนี้ไม่ต้อง สร้างหอโทรคมนาคมและเปลืองเงินเปล่า ๆ

นายก ฯ คนหนึ่งเคยกราบบังคมทูลว่า ที่พระอนุสาวรีย์ กรมหลวงชุมพร ฯ หน้าทำเนียบรัฐบาลนั้นตอนพลบค่ำคนมักมาจุดประทัดกัน บางทีก็ยิงปืนสั้นห้วนไหว่ตั้งรบกวนมาถึงสวนจิตรฯ หรือไม่ รับสั่งว่า อยู่ที่หลักการว่าทำอย่างนั้นผิดกฎหมายไหม ถ้าผิดก็ต้องห้าม แต่ถ้าเป็นเสรีภาพก็ต้องปล่อยให้ รำคาญหนวกหูก็ต้องทนอย่าใช้มาตรฐานสวนจิตร ฯ หรือทำเนียบรัฐบาลมาตัดสิน

สมัยนายก ฯ ทักษิณเคยกราบบังคมทูลว่า เมื่อประทับรักษาพระองค์ที่วังไกลกังวลอย่างนี้ รัฐบาลจะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักพระราชวังปรับปรุงวังไกลกังวลให้สะดวกสบาย สมกับที่จะใช้เป็นที่ประทับยาวนาน รวมทั้งจะปรับปรุงโรงพยาบาลหัวหินให้ทันสมัยพร้อมทุกประการ รับสั่งว่า การปรับปรุงโรงพยาบาลเป็นประโยชน์แก่ทุกคน ถ้ามีงบก็ควรทำ แต่การปรับปรุงวังไกลกังวลเป็นเรื่อง พระสำราญ “แค่นี้ก็พออยู่พอเพียงแล้ว”

รัฐบาลหลายคณะเคยออกกฎหมายที่มุ่งจะเฉลิมพระเกียรติ เช่น มีคำว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช” มีพระราชกระแสให้รัฐบาลนำกลับไปปรับปรุงเพราะ “ไม่อาจทรงสถาปนาพระองค์เองได้” เช่นเดียวกับที่ใน พ.ศ. ๒๕๑๒ ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติยศทหารซึ่งถวายพระยศทางทหารเป็น “จอมพล” จนร่างพระราชบัญญัตินั้นตกเองในที่สุด

รัชกาลนี้ทรงลงพระปรมาภิไธยตรากฎหมายมาแล้วทั้งที่เป็นพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกานับหมื่นฉบับ ทรงวินิจฉัยฎีกานักโทษ ฎีการ้องทุกข์ขอพระราชทานความเป็นธรรม

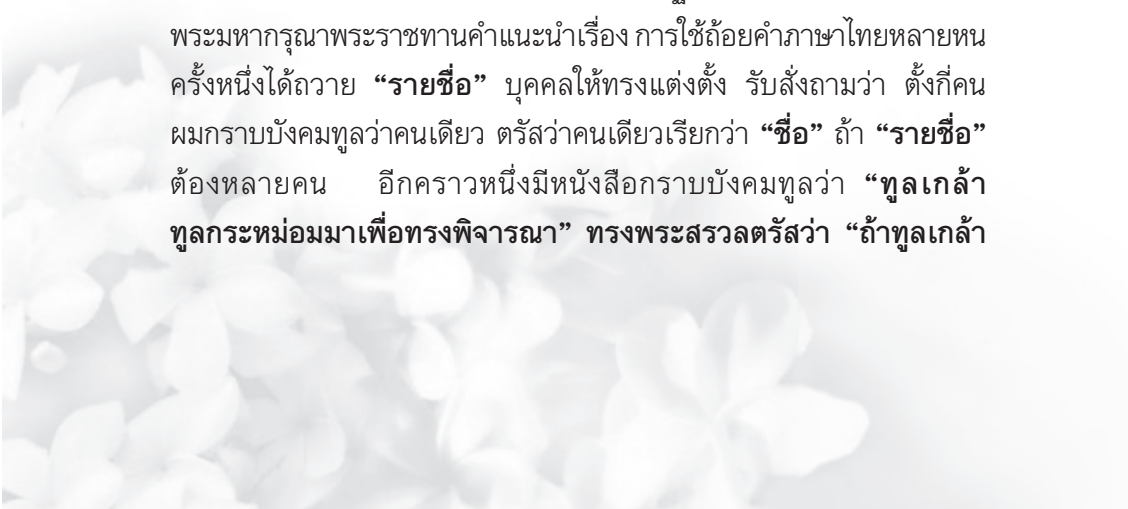
อีกหลายพันราย บางรายขอพระราชทานยืมเงิน บางรายขอความเป็นธรรม เรื่องแต่งตั้งโยกย้าย

รายหนึ่งพ่อตาย ลูกชายบวชหน้าไฟให้พ่อ อยู่มาก็ไม่ยอมสึก แม่มีลูกชายคนเดียวทำหนังสือถวายฎีกาว่าเดือดร้อนหนัก ขอพระมหากษัตริย์ ให้ลูกสึกมาช่วยเลี้ยงแม่เถิด โปรดให้ตรวจสอบแล้วมีพระราชกระแสว่า แท้จริงแม่ไม่ได้อยากให้ลูกสึกแต่ปัญหาคือแม่ลำบากยากจน ถึงโปรดให้ กรมประชาสงเคราะห์เข้าไปช่วยดูแล สอนอาชีพให้และหาเครื่องมือทำมาหากินไปให้แม่ ลงท้ายแม่ก็ทำมาหากินได้ ส่วนลูกก็อยู่ไปจนเป็นสมภาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสงเคราะห์ทั้งสิ้นรวมและ พระองค์เองเพื่อจะได้มีพระอนามย์ดีทรงงานเพื่อส่วนรวมต่อไป จึงทรงดนตรี ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือ ทรงเล่นคอมพิวเตอร์ ทรงฉายภาพ ทรงกีฬา ทรงวาดรูป ปั้นรูป ทรงงานไม้งานช่าง จะทรงจับงานด้านใดก็ทรงทำได้

ที่คนไม่ใคร่ทราบคือทรงสนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษในเรื่องภาษาไทย การศึกษาระบบลี้แวดล้อม การสาธารณสุขและพระพุทธศาสนา ส่วนที่ ทรงพระปรีชาทางดิน น้ำ ระบบระบายน้ำ และการแก้ปัญหาจราจรนั้น เป็นที่ทราบทั่วไปอยู่แล้ว

เมื่อครั้งยังเป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ผมเคยได้รับ พระมหากษัตริย์พระราชทานคำแนะนำเรื่อง การใช้ถ้อยคำภาษาไทยหลายหน ครั้งหนึ่งได้ถวาย “**รายชื่อ**” บุคคลให้ทรงแต่งตั้ง รับสั่งถามว่า ตั้งก็คน ผมกราบบังคมทูลว่าคนเดียว ตรัสว่าคนเดียวเรียกว่า “**ชื่อ**” ถ้า “**รายชื่อ**” ต้องหลายคน อีกคราวหนึ่งมีหนังสือกราบบังคมทูลว่า “**ทูลเกล้า ทูลกระหม่อมมาเพื่อทรงพิจารณา**” ทรงพระสรวลตรัสว่า “**ถ้าทูลเกล้า**

**ทูลกระหม่อมก็อยู่บนกระหม่อมยังไม่ถึงฉัน ถ้าจะให้ถึงฉันต้องทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวายมาเพื่อทรงพิจารณา”**

ในทางพระพุทธศาสนาก็ปรากฏว่าทรงรอบรู้ทั้งทางปฏิบัติและปริยัติ ทรงรู้จักพระเป็นอันมากเมื่อตรัสถึงเหตุการณ์ครั้งใดจะทรงย้อนไปถึงเรื่องราวครั้งเก่าก่อนเช่น “ครั้งสมเด็จพระสังฆราชยังเป็นพระญาณวรภรณ์” “ครั้งเจ้าคุณประยุตยังเป็นพระราชวรมณี” และเคยตรัสเล่าเรื่องความเป็นอัครศาสนูปถัมภกว่า ต้องทรงอุปถัมภ์และคุ้มครองทุกศาสนาโดยไม่เลือกปฏิบัติ ทรงเล่าพระราชทานว่า **ครั้งหนึ่งควีนจากประเทศหนึ่งทูลถามว่า พุทธศาสนาไม่มีพระเจ้าแล้วชาวพุทธนับถืออะไรกัน เหตุใดไม่ยกพระพุทธเจ้าเป็น God เสียเลย ได้ทรงตอบว่า พุทธศาสนานับถือ “ธรรม” นับถือธรรมยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าเสียอีก พระธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลกและได้ตรัสเล่าต่อไปว่า แม้ศาสนาอื่นก็ยังคงต้องทรงอุปถัมภ์ ฉะนั้นในฝ่ายพุทธศาสนาขอให้ทุกคนวางใจเถิดว่า จะเป็นเถรวาท มหายาน รามัญนิกาย มหานิกาย ธรรมยุต ก็ต้องทรงคุ้มครองและพระราชทานความเป็นธรรมเสมอกัน**

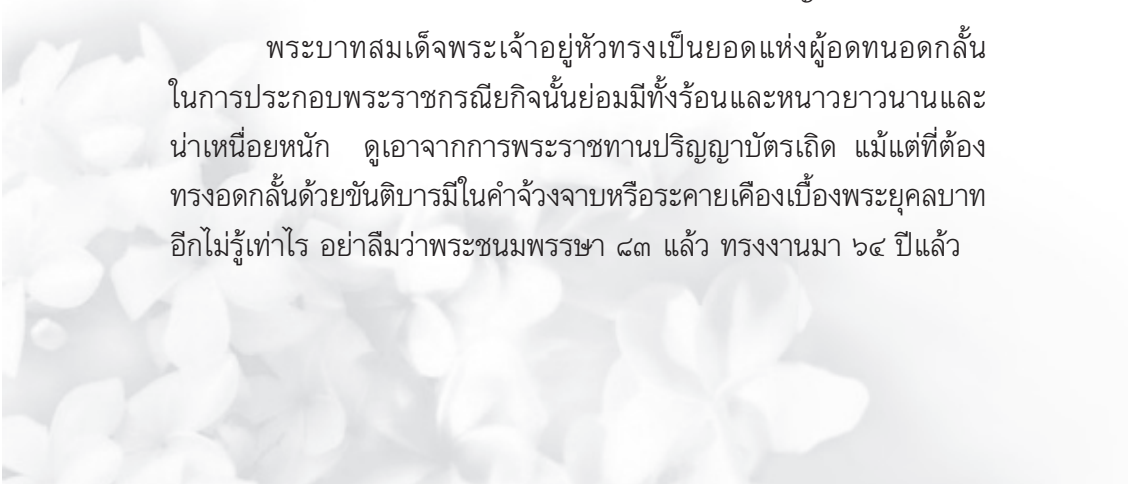
รัชกาลที่ ๕ นั้นอะไรที่ไม่เคยมีและไม่มีคนไทยคนใดนึกว่าชีวิตนี้จะมี แต่ก็ทรงบันดาลหรือวางรากฐานให้มีขึ้น เป็นขึ้นถ้วนทั่ว เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล รถไฟ ไปรษณีย์ เลิกทาส จนคนรุ่นก่อนหน้านั้นต้องนึกว่าเหลือเชื่อ แต่รัชกาลที่ ๙ นั้น อะไรที่ควรจะมี ควรจะคิดออก ควรจะทำเป็นนานแล้ว แต่ผู้มีอำนาจหน้าที่ไม่มีใครคิดไม่มีใครทำ ก็ทรงบันดาลหรือวางรากฐานให้มีให้เป็นขึ้น เช่น เขื่อน ฝาย ประตุน้ำ ถนน สะพาน การสงเคราะห์คนเป็นโรคเรื้อน คนประสพภัยธรรมชาติ การแก้ปัญหาจราจร การเพิ่มผลผลิตการเกษตร การแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาพลังงาน

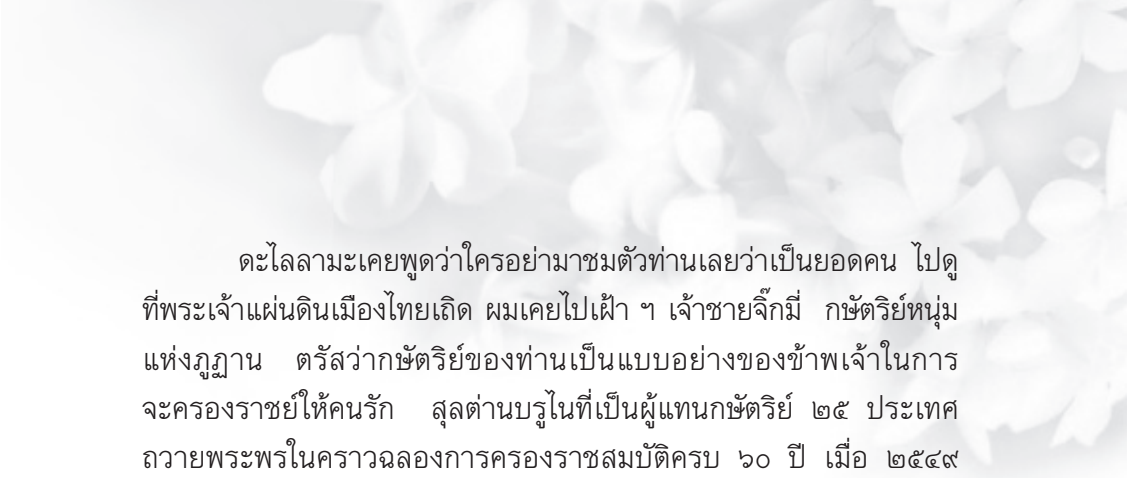
สมัยผมเป็นเลขาธิการ กรม. ต้องทูลเกล้าฯ ถวายเอกสารใส่ซองขนาดใหญ่สีขาวเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย รับสั่งต่อไปหน้าของไม่ต้องเขียนเลขที่หนังสือจะได้หมุนเวียนกลับลงมาใช้ได้หลายหน ไม่ต้องทิ้งแม้แต่เรื่องเล็ก ๆ ก็ควรประหยัด เวลาถวายร่างกฎหมายโปรดให้ถวายใบปะหน้า ๒ แผ่น เพื่อว่าทรงลงพระปรมาภิไธยแล้วหมึกซึมเลอะจะได้ประหยัดเวลาไม่ต้องรอถวายใหม่ เวลาตั้งรัฐมนตรีใหม่จะต้องเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณจะตรัสว่าให้รีบจะได้ไปทำงานไม่ต้องห่วงว่าติดเสารอาทิติยประเทศไทยพระเจ้าแผ่นดินไม่มีวันหยุดราชการ

พระมหากษัตริย์คุณปานนี้จะหาได้จากที่ไหนอีกเจ้าประคุณเอ๋ย!

ปี ๒๕๓๘ สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนีสวรรคต ลองคิดว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงวิปโยคขนาดไหน เสด็จไปทรงสดับพระพิธีธรรมที่พระที่นั่งดุสิตฯ ทุกราตรี แต่ทราบกันบ้างหรือไม่ว่าพอพระสวดจบ เสด็จลงมาประทับที่พระที่นั่งราชกรัณยสภาใกล้ ๆ กัน พระราชทานคำแนะนำการแก้ปัญหาจรรยาบรรณทุกคืน ปี ๒๕๕๓ อยู่ระหว่างประชวรประทับในโรงพยาบาล พระราชกรณียกิจอื่นภายนอกโรงพยาบาล ทรงงดเสวยเกือบสิ้น แต่การเสด็จไปเปิดประตูระบายน้ำคลองลัดโพธิ์ ทอดพระเนตรโครงการแก้ปัญหาหน้าท่วม และเปิดสะพานระบายการจราจรเพื่อพสกนิกรของพระองค์ เป็นเรื่องที่ทรงถือเป็นกิจสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นยอดแห่งผู้อดทนอดกลั้น ในการประกอบพระราชกรณียกิจนั้นย่อมมีทั้งร้อนและหนาวยาวนานและน่าเหนียวหนึ่ก ดูเอาจากการพระราชทานปริญญาบัตรเถิด แม้แต่ที่ต้องทรงอดกลั้นด้วยขันติบารมีในคำจ้วงจาบหรือระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาทอีกไม่รู้เท่าไร อย่าลืมนะว่าพระชนมพรรษา ๘๓ แล้ว ทรงงานมา ๖๔ ปีแล้ว

ตะไลลามะเคยพูดว่าใครอยากมาชมตัวท่านเลยว่าเป็นยอดคน ไปดูที่พระเจ้าแผ่นดินเมืองไทยเถิด ผมเคยไปเฝ้า ฯ เจ้าชายจ๊กมี กษัตริย์หนุ่มแห่งกุฎยาน ตรัสว่ากษัตริย์ของท่านเป็นแบบอย่างของข้าพเจ้าในการจะครองราชย์ให้คนรัก สุลต่านบรูไนที่เป็นผู้แทนกษัตริย์ ๒๕ ประเทศถวายพระพรในคราวฉลองการครองราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เมื่อ ๒๕๔๙ เคยทูลว่า การครองราชย์นานถึง ๖๐ ปีเป็นเพียงตัวเลขสำคัญอยู่ที่ว่าใน ๖๐ ปีนั้นได้ทำอะไร

“เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ฝ่าพระบาททรงทำทุกอย่างตลอด ๖๐ ปีให้เป็นประโยชน์ต่อชาวไทย ชาวเอเชีย และชาวโลก วาระนี้จึงทรงเป็นความภาคภูมิใจของบรรดาพระราชามหากษัตริย์ทั้งปวงโดยทั่วกัน”

เมื่อวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี ๒๕๕๒ มีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า ความสุขความสวัสดิ์ของพระองค์จะได้เกิดด้วยการที่บ้านเมืองมีความเรียบร้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้มีแต่ทรงให้พวกเรามาตลอด แต่พระราชดำรัสนี้มีนัยเป็นทั้งสิ่งที่ “ทรงหวัง” “ทรงบอก ให้รู้” และ “ทรงขอ” ซึ่งน่าจะทรงประสงค์ยิ่งกว่าคำถวายพระพร “ทรงพระเจริญ”

**ไทนว่า ๖ ประสงค์ใด จงสฤษดิ์ตั้งหวังวรหฤทัยแล้ว
เรื่องอย่างนี้เราคนไทยจะพร้อมใจกันจัดถวายได้ไหมครับ**

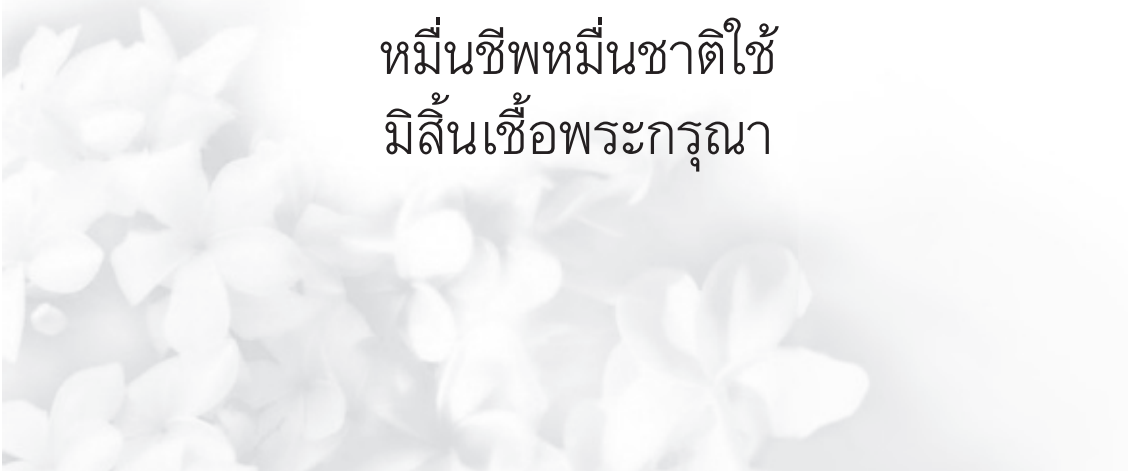
มหาธรรมิกราชาศิรวาท

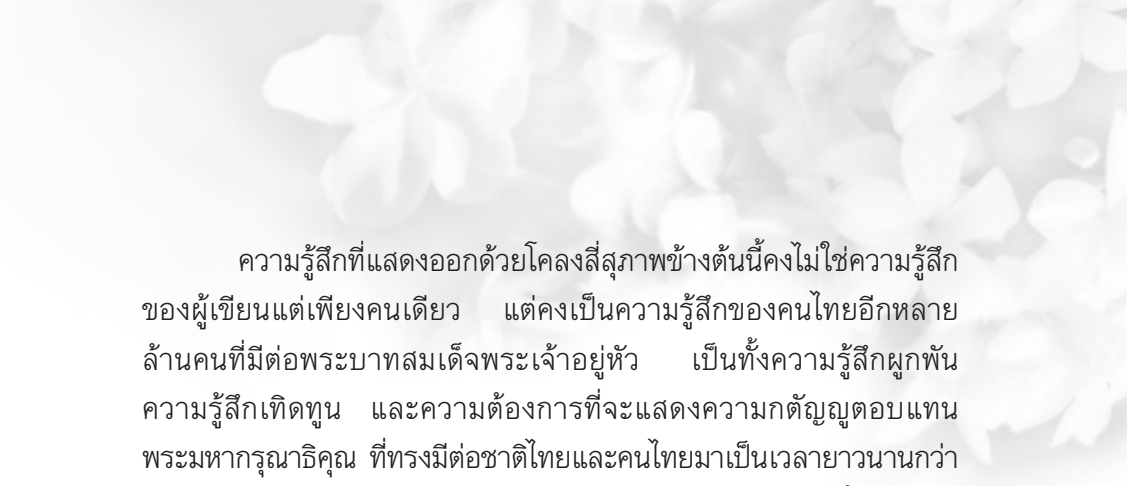
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

- จักเสวยราชสมบัติสร้าง
ทศพิธราชธรรมพูน
บริรักษ์ราษฎร์บริบูรณ์
พระปฐมบรมราชโองการแก้ว
ไอศูรย์
ผ่องแผ้ว
บริบท สยามเฮย
ประกาศก้องสากลไทยฯ
- หลุ่ยบพิตรพร้อม
หยาดแห่งพระเสโทสรอง
เพียงพลกนิกรคง
หมื่นซีพหมื่นชาติใช้
พลีพระองค์
สระไท้
ครองสุข เสมอแฮ
มีสิ้นเชื้อพระกรุณาฯ
- สมบูรณาญาสิทธิราชย์เจ้า
มีพระเนตรพระกรรณไป
ราชาประชาธิปไตย
ทรงสดับทุกข์ราษฎร์เฝ้า
จอมไผท
ปกเกล้าฯ
ตรำตราก พระองค์เฮย
ฝากไข่ฝากผีฯ

- อีสานออกตกใต้
สูงกว่าสูงลิขรเหลือ
ทุรเขตชุกเข็ญเขือ
แผ่พระบารมีกล้า
ตลอดเหนือ
เหลื่อมฟ้า
คามเขต ไตฤ
กลับให้หายเข็ญฯ
- ทรงเป็นปีตุเรศป้อง
เพ็ญพระกรุณาเพียร
ร่วมจิตรีนจำเนียร
หยาดทิพย์แห่งน้ำพระทัยขึ้น
ปกเคียร พสกเฮย
ฟางพื้น
น่านเท่า นานแฮ
ฉ่ำทั้งธรณีฯ
- เปรมปรีดีปวงเทพไท้
ถั่งทิพย์เทพมนต์ปล้น
พิทักษ์องค์เอกราชัน
เศวตฉัตรสวัสดิจ้า
ทุกสวรรค์
พร่างฟ้า
คือฉัตร แก้วเฮย
จักคุ้มไทยสมานฯ
- กรานกราบพระไตรรัตน์รุ่ง
ประสิทธิจรพิธพรลัม-
นิรทุกข์นิรโรคนำ
ธรรมจักรพรรดิประภัสร์แก้ว
เรื่องธรรม
ฤทธิแผ้ว
นิรโคก เสมอเทอญ
พระจักรแก้วจักรีถวายฯ

หมื่นชีพหมื่นชาติใช้
มีสิ้นเชื้อพระกรุณา

ความรู้สึกที่แสดงออกด้วยโคลงสี่สุภาพข้างต้นนี้คงไม่ใช่ความรู้สึกของผู้เขียนแต่เพียงคนเดียว แต่คงเป็นความรู้สึกของคนไทยอีกหลายล้านคนที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นทั้งความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกเทิดทูน และความต้องการที่จะแสดงความกตัญญูตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อชาติไทยและคนไทยมาเป็นเวลายาวนานกว่า ๖๐ ปี จนผู้เขียนเองรู้สึกว่าจะทำการใดทดแทนพระมหากรุณานั้นคงใช้ไม่ได้หมดในชาตินี้ ด้วยเหตุที่ผู้เขียนเองได้มีโอกาสติดตามศึกษาพระราชกรณียกิจพระราชจริยาและ ในหลายครั้งได้มีโอกาสเป็นประจักษ์พยานด้วยตนเองว่า ทรงเป็น “มหารัชมราชาประชาธิปไตย” อย่างแท้จริง

ถ้าประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างที่ประธานาธิบดีลินคอล์นกล่าวไว้ ในหลวงรัชกาลปัจจุบันก็ทรงเป็นในหลวงของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยมีพระราชกรณียกิจตลอดมาเป็นประจักษ์พยาน ดังนี้

๑. พระปฐมบรมราชโองการ : นโยบายที่สั้นที่สุดในโลก แต่ทำนานที่สุดในโลก

เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ อันเป็นวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น ในหลวงเปล่งพระบรมราชโองการตั้งพระราชสัตยาธิษฐานต่อพระองค์ต่อมหาสมาคม ณ ที่นั้นว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

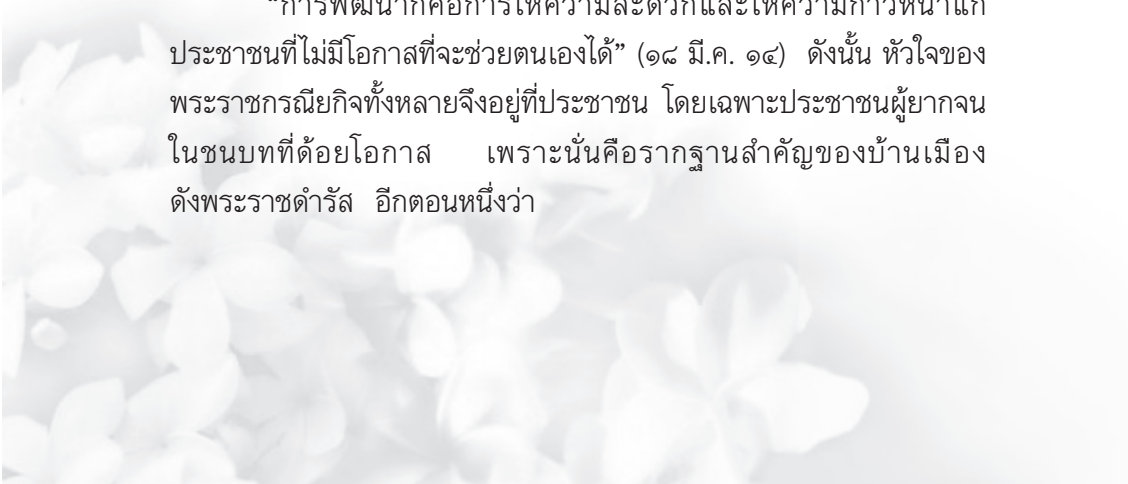
ประโยคเพียงประโยคเดียวนี้ คือ นโยบายที่สั้นที่สุดในโลก แต่ใช้เวลาในการทรงปฏิบัติยาวที่สุดในโลกอีกเช่นกัน คือ ใช้เวลาถึง ๖๐ ปี หลังจากทรงแถลงนโยบาย

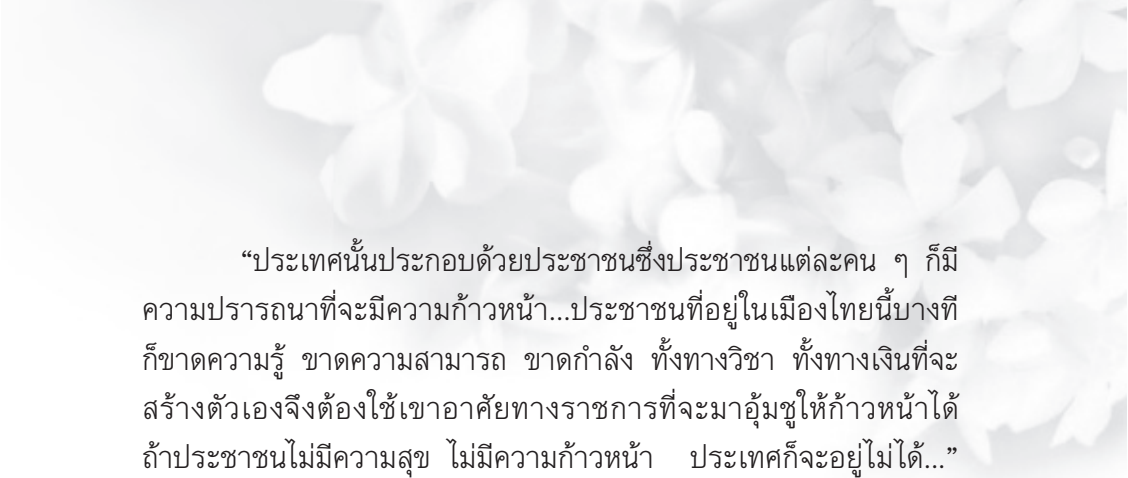
พระปฐมบรมราชโองบายนี้ ระบุถึง เป้าหมาย คือ “ประโยชน์” และ “สุข” ของมหาชนชาวสยาม ดังนั้น สิ่งใดไม่เป็นประโยชน์แม้จะสร้างสุข ก็ทรงละเว้น สิ่งใดที่เป็นประโยชน์แต่สร้างทุกข์ก็ทรงละเว้น ต่อเมื่อสิ่งนั้น เป็นทั้ง “ประโยชน์” และ “สุข” จริง จึงจะทรงทำ นี่คือที่มาของนโยบาย การพัฒนาที่ยั่งยืนที่ทรงยึดถือตลอดมา ยิ่งกว่านั้นทรงระบุวิธีการไว้ชัดเจนว่า ในการดำเนินการนั้น จะทรงดำเนิน “โดยธรรม” อันได้แก่ ทรงยึด ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ

๒. ประชาชนโดยเฉพาะที่ด้อยโอกาส คือ หัวใจของการพัฒนา

ในขณะที่นักวิชาการโดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์เน้นการพัฒนา เศรษฐศาสตร์แบบมหภาค โดยถือเอาตัวเลขรวมของรายได้ประชาชาติ ผลผลิตมวลรวม ฯลฯ ที่เรียกกันจนติดปากในเวลานี้ว่าความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจเป็นใหญ่ และเป็นเป้าหมายของการพัฒนาซึ่งก่อให้เกิดผล สำคัญคือ ยิ่งพัฒนาเศรษฐกิจคนจนยิ่งจนลง คนรวยยิ่งรวยขึ้นช่องว่าง ของรายได้ความเป็นอยู่ของคนสองกลุ่มนี้ยิ่งห่างขึ้นทุกที โดยผู้ที่ยึด กระแสการพัฒนาแบบนี้เห็นว่าเมื่อเศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้นก็เกิดการกระจายรายได้ไปสู่คนจนเอง ในหลวงกลับมีพระราชดำรัสหลายครั้ง หลายคราว่า

“การพัฒนาก็คือการให้ความสะดวกและให้ความก้าวหน้าแก่ ประชาชนที่ไม่มีโอกาสที่จะช่วยตนเองได้” (๑๘ มี.ค. ๑๔) ดังนั้น หัวใจของ พระราชกรณียกิจทั้งหลายจึงอยู่ที่ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนผู้ยากจน ในชนบทที่ด้อยโอกาส เพราะนั่นคือรากฐานสำคัญของบ้านเมือง ดังพระราชดำรัส อีกตอนหนึ่งว่า

“ประเทศนั้นประกอบด้วยประชาชนซึ่งประชาชนแต่ละคน ๆ ก็มีความปรารถนาที่จะมีความก้าวหน้า...ประชาชนที่อยู่ในเมืองไทยนี้บางทีก็ขาดความรู้ ขาดความสามารถ ขาดกำลัง ทั้งทางวิชา ทั้งทางเงินที่จะสร้างตัวเองจึงต้องใช้เขาอาศัยทางราชการที่จะมาอุ้มชูให้ก้าวหน้าได้ ถ้าประชาชนไม่มีความสุข ไม่มีความก้าวหน้า ประเทศก็จะอยู่ไม่ได้...”
(๒๖ ม.ค. ๒๕๑๖)

แนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ทรงรับสั่งไว้กว่า ๓๐ ปีมาแล้ว แต่รัฐบาล ในอดีตไม่ใส่ใจ จนเกิดวิกฤติปี ๒๕๔๐ จึงได้ตระหนักกันทั้งประเทศว่า ถ้าเดินตามแนวพระราชดำริ ความเดือดร้อนตอนปี ๔๐ ก็จะไม่เกิดขึ้น แม้แนวพระราชดำริเรื่อง “ป่าชุมชน” ที่นักวิชาการมาส่งเสริมกันมากมาย ก็รับสั่งมาตั้งกว่า ๓๐ ปีแล้ว

๓. พระมหากษัตริย์ไปหาประชาชน ไม่เคยให้ประชาชนต้อง เดินทางเข้ามาหาพระบารมีในเมืองหลวง

เมื่อทรงเห็นประชาชนที่ด้อยโอกาสในชนบทส่วนใหญ่เป็นหัวใจของการพัฒนาจึงทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปหาประชาชนเองในทุกภาคทุกพื้นที่ ทั้งที่โดยพระราชสถานะนั้น จะประทับอยู่ในพระตำหนักก็ได้ ทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะทรงรับรู้ทุกข์ทรงรับรู้ปัญหาด้วยพระเนตรพระกรรณของพระองค์เองไม่ทรงรอรับรายงานอยู่ในพระราชฐานเท่านั้น พระราชดำรัสสั้นร้อยองค์ ต่างสะท้อนปัญหาที่ได้ทรงรับรู้มาด้วยพระองค์เองโดยตลอด เช่น

“การที่ไปส่วนไหนของประเทศก็ตาม ข้าพเจ้าก็เห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างไรจะได้สอดคล้องความเป็นอยู่ของประชาชนได้ดี เพราะถ้า

หากว่าความเป็นอยู่ของประชาชนในส่วนใหญ่ ของประเทศมีความบกพร่อง ก็ทำให้ประเทศชาติเป็นส่วนรวมเสียหายไปได้” (๑ ต.ค. ๒๕๒๖)

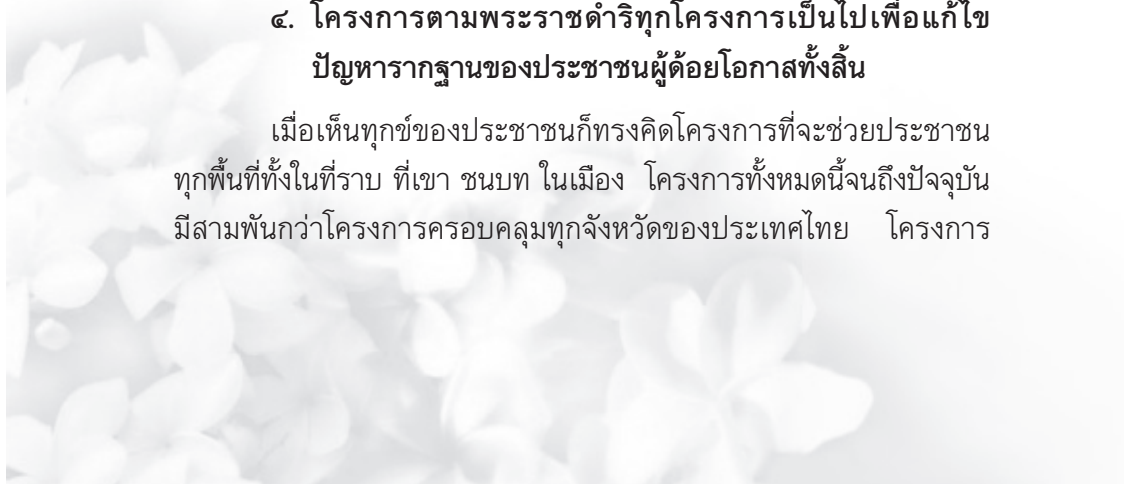
แม้เมื่อเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ ๔ ธ.ค. ๒๕๓๕ ก็ทรงเล่าว่า “ไปอยู่ภาคอีสาน ประมาณสองสามอาทิตย์ และได้ไปเยี่ยมที่แห่งหนึ่ง คือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไปดูเขาทำงาน ก็รู้ว่ามีความก้าวหน้ามาก จากที่เคยเห็นเขาวงมาเมื่อปีก่อนเมื่อสิบปีก่อนนี้รู้สึกแร้นแค้นอย่างยิ่ง เดี่ยวนี้ไม่ใช่ ไม่แร้นแค้น แต่คนก็มีความขยันหมั่นเพียร...และก็เป็นคนที่ค่อนข้างจะยิ้มแย้มแจ่มใส.. เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วก็อยากจะไปดูที่แห่งหนึ่ง ที่น่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นได้ จึงไปดูแห่งหนึ่งที่ได้เห็นจากเฮลิคอปเตอร์”

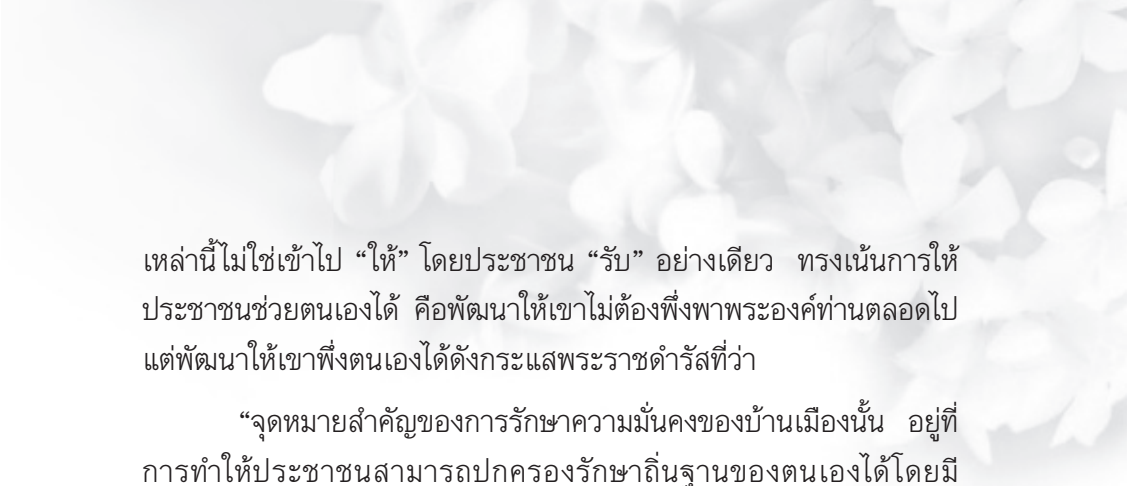
เราจะเห็นได้ว่า นอกจากจะเสด็จฯ ไปทรงพัฒนาที่ยากจนด้วย พระองค์เองแล้วยังทรงตามประเมินผลงานด้วยพระองค์เองอีก จนกว่า จะแนพระราชทัยว่าประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจริง ก็ทรงไปพัฒนาที่อื่นอีก

ผู้เขียนเชื่อว่า ในประเทศไทยนี้ไม่มีใครเดินทางรวมจำนวน เส้นทางและสถานที่ได้ แม้ครึ่งของทางเสด็จฯ ไปหาประชาชน ไปทรง แก้ปัญหาประชาชนให้ถึงที่ที่เขาอยู่โดยเขาไม่ต้องเดินขบวนเข้ามา ร้องเรียนในเมืองหลวงเลย ถ้ามีผู้มีอำนาจทุกคนทั้งข้าราชการ นักการเมือง ดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทแล้ว มีอบทั้งหลายก็คงไม่เกิด

๔. โครงการตามพระราชดำริทุกโครงการเป็นไปเพื่อแก้ไข ปัญหารากฐานของประชาชนผู้ด้อยโอกาสทั้งสิ้น

เมื่อเห็นทุกข์ของประชาชนก็ทรงคิดโครงการที่จะช่วยประชาชน ทุกพื้นที่ทั้งในที่ราบ ที่เขา ชนบท ในเมือง โครงการทั้งหมดนี้จนถึงปัจจุบัน มีสามพันกว่าโครงการครอบคลุมทุกจังหวัดของประเทศไทย โครงการ

เหล่านี้ไม่ใช่เข้าไป “ให้” โดยประชาชน “รับ” อย่างเดียว ทรงเน้นการให้ประชาชนช่วยตนเองได้ คือพัฒนาให้เขาไม่ต้องพึ่งพาพระองค์ท่านตลอดไป แต่พัฒนาให้เขาพึ่งตนเองได้ดังกระแสพระราชดำรัสที่ว่า

“จุดหมายสำคัญของการรักษาความมั่นคงของบ้านเมืองนั้น อยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถปกครองรักษาถิ่นฐานของตนเองได้โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่เพื่อให้เขาช่วยตนเองและพัฒนาตนเองได้ในการอาชีพในการครองชีพ...เมื่อประชาชนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ให้เจริญขึ้นแล้ว บ้านเมืองของเราก็จะมีความมั่นคงและปลอดภัยอย่างแท้จริง” (๒๖ มี.ค.๒๕๑๕)

การพัฒนาเพื่อความเป็นไทเช่นนี้ ทรงเน้นที่ไม่ทำให้สังคมชนบทล่มสลาย ทรงเน้นที่ความต้องการพื้นฐานของประชาชน เช่น แหล่งน้ำ ระบบชลประทาน การพัฒนาพืชพาณิชย์ที่ได้ราคาดี การหาการตลาดให้ ฯลฯ ตามแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

๕. ทุกกลุ่มในสังคมได้ประโยชน์จากพระมหากษัตริย์และเรื่องที่ทรงทำมีตั้งแต่เรื่องเล็กที่คนไม่คิดจนถึงเรื่องใหญ่

นอกจากประชาชนในชนบทแล้ว แม้คนในเมืองก็ได้ทรงกังวล ดังจะเห็นได้ว่าในปีน้ำท่วมใหญ่ กทม. นั้น ในหลวงเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรปัญหา และมีพระราชดำริแก้ปัญหา ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระราชทานแล้วว่า

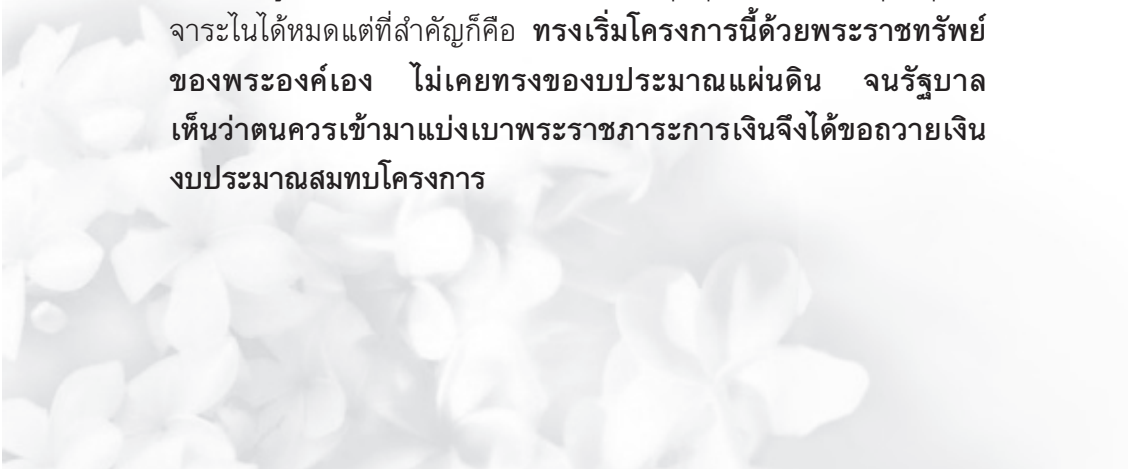
“ทรงเห็นว่าผู้คนเดือดร้อนกันจากการที่ทอดพระเนตรแผนที่อยู่เสมอก็คิดว่าท่านอาจมีทางอะไรที่จะช่วยบรรเทาหรือแก้ไขข้อเสียหายบางส่วนได้...เริ่มต้นท่านไปค้นแผนที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดถึงสมัยใหม่มาดูว่า

ในสมัยเริ่มต้นนั้นมีน้ำเข้า-ออกกรุงเทพฯ เท่าไร แล้วก็มาดูภูมิประเทศเป็นอย่างไร การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นอย่างไรท่านก็ดูประกอบกับภาพถ่ายทางอากาศตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดเท่าที่จะหามาได้ แล้วท่านก็ออกไปเองหลายท้องถิ่น”

ทหารตำรวจที่ได้ปฏิบัติการปกป้องประเทศก็ทรงเป็นพระราชธูระ ทรงตั้งมูลนิธิสายใจไทยขึ้นช่วยเหลือ ราษฎรผู้ประสบภัยก็โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งมูลนิธิราชประชาสมาสัยขึ้นช่วยแม่ นักเรียนทุกคนก็ได้รับพระบารมีโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริให้ทำสาธารณูปโภคบับเด็กและเยาวชน ฯลฯ พื้นที่ผู้เขียนจะกล่าวได้ทุกเล่ม

แม้เรื่องที่ทรงมีพระราชดำริในโครงการทั้งหลายก็ครอบคลุมทุกเรื่องตั้งแต่ปัจจัยสี่ที่เป็นเรื่องปากท้อง การทำกิน ไปจนกระทั่งโครงการทางการแพทย์ สาธารณสุข การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การปฏิรูปที่ดิน การทำฝนเทียม การพัฒนาแหล่งน้ำ การทำถนน ฯลฯ แม้เรื่องเล็ก ๆ ที่เราท่านไม่ได้คิดก็ทรงคิด เช่น โครงการอาหารกลางวัน สำหรับนักเรียนยากจน โครงการผลิตเกลือไอโอดีน แก้ปัญหาโรคคอพอกของคนภาคเหนือและอีสาน ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงดำเนินรอยตามพระยุคลบาท

ผู้เขียนไม่อาจนำโครงการที่ครอบคลุมทุกเรื่องของคนทุกกลุ่มมาจระไนได้หมดแต่ที่สำคัญก็คือ ทรงเริ่มโครงการนี้ด้วยพระราชทรัพย์ของพระองค์เอง ไม่เคยทรงของบประมาณแผ่นดิน จนรัฐบาลเห็นว่าตนควรเข้ามาแบ่งเบาพระราชภาระการเงินจึงได้ขอถวายเงินงบประมาณสมทบโครงการ

๖. การขอความร่วมมือ การหลีกเลี่ยงความเดือดร้อนของประชาชนที่จะได้รับจากโครงการต่อวิธีที่ทรงใช้ตลอดเวลา

แม้ประสงค์จะช่วยประชาชนแล้ว แต่วิธีการช่วยเหลือก็มีหลายวิธี วิธีที่ระบบราชการ มักนิยมใช้ก็คือ กำหนดเรื่องที่จะช่วยไปจากส่วนกลาง แล้วให้ประชาชนเป็นเครื่องรองรับนโยบายช่วยเหลือนั้น ผลก็คือบางครั้ง ความช่วยเหลือที่ราชการให้ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน

มีหน้าซ้ำบ้างครั้งราชการตั้งใจจะช่วยเหลือประชาชนเรื่องหนึ่งแต่กลับไปทำให้ประชาชนเดือดร้อนอีกเรื่องหนึ่งแต่การช่วยเหลือที่ในหลวงพระราชทานแก่ประชาชนนั้นทรงไม่ถือว่าประชาชนเป็นเครื่องรองรับนโยบาย แต่ทรงถามไถ่ขอความร่วมมือจากเขาทรงคำนึงถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นจากโครงการของพระองค์ท่านตลอดเวลา

ดังนั้นจะเห็นได้จากพระราชดำรัสพระราชทานเล่าเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๘ ถึงการเสด็จพระราชดำเนินจากสกลนคร ไปอำเภอลำปางเพื่อทรงเยี่ยมราษฎร ระหว่างทางเสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์พระราชทานเล่าว่า

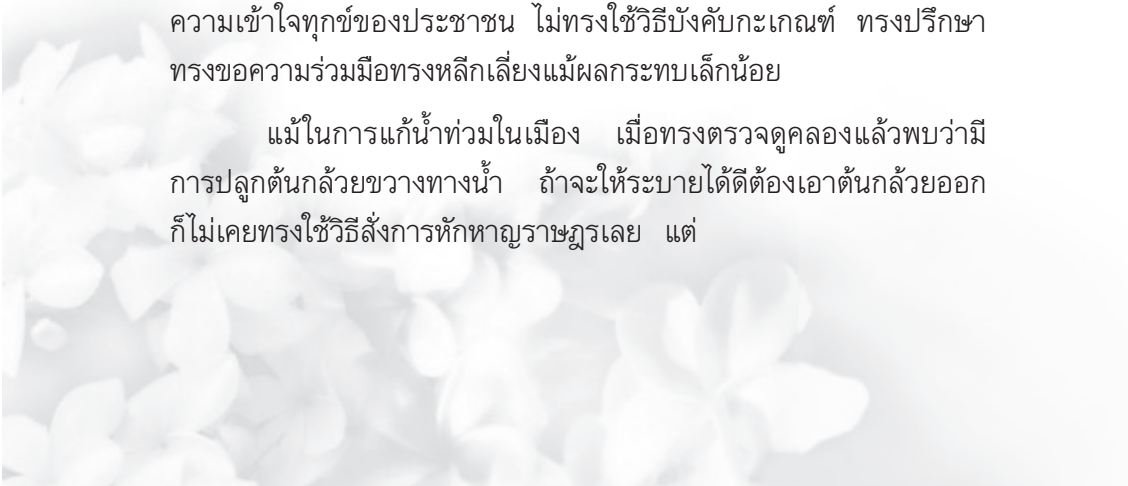
“การไปเฮลิคอปเตอร์ทุกครั้งก็นึกถึงว่าจะต้องสิ้นเปลืองแต่ถ้าใช้เฮลิคอปเตอร์นี้ในทางที่เกิดประโยชน์ที่สุดก็จะคุ้มค่า ฉะนั้น ก็ต้องพยายามดูสำรวจที่ทาง และพอดิผ่านที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เหมาะสมในการเก็บกักน้ำ โดยที่จะไม่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนแต่ประการใด เพราะจะไม่ท่วมที่ทำมาหากินของเขาเลย จึงเห็นว่าตรงนั้นเหมาะ” เมื่อเสด็จลงพื้นดินแล้วก็ทรงเล่าต่อว่า

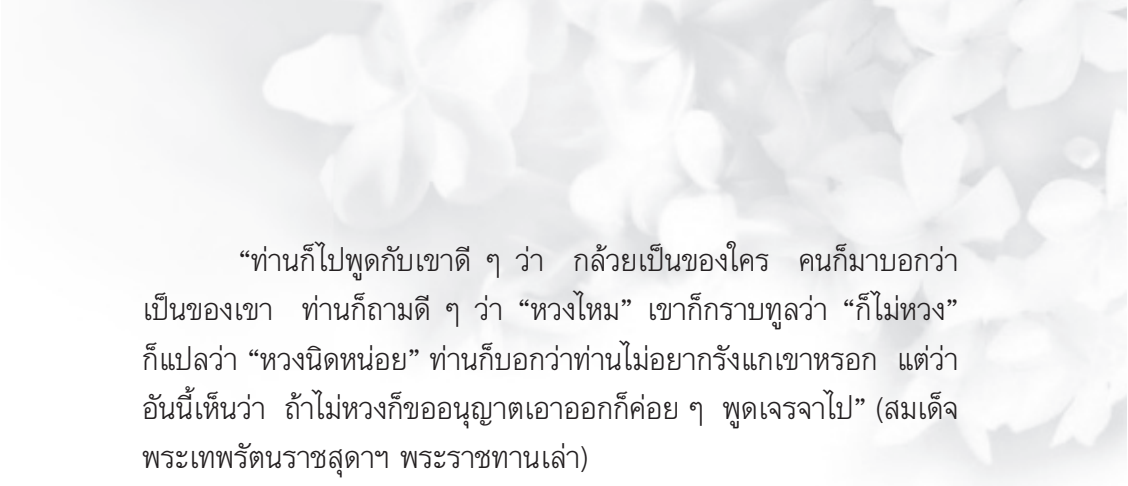
“แล้วมาถามชาวบ้านที่อยู่ที่นี่ว่าเป็นอย่างไรปีนี้เขาบอกว่าเก็บข้าวได้ แล้วข้าวอยู่ตรงนั้นกองไว้ เราก็ไปดูข้าว ข้าวนั้นมีรวงจริง แต่

ไม่มีเม็ด... ก็หมายความว่าอะไรหนึ่งคงได้ประมาณสักถังเดียว... อันนี้เป็นบทเรียนที่ดี เขาเล่าให้ฟังอย่างตรงไปตรงมา แสดงให้เห็นว่าข้าวนี้เป็นพืชที่แข็งแกร่งมากขอให้ได้น้ำค้างก็พอ... ถ้าหากว่าเราช่วยเขาเล็กน้อยก็สามารถที่จะได้ข้าวมากขึ้นหน่อยพอที่จะกิน ฉะนั้นโครงการที่จะทำ.. ทำเล็ก ๆ ก็ได้ คือต้องเก็บน้ำฝนที่ลงมา ก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดูสักลิบไว้ในที่อย่างนั้น สามไร่จะทำเป็นบ่อน้ำ คือเก็บน้ำฝนแล้วถ้าจะต้องใช้บู้ด้วยพลาสติก ก็บู้ด้วยพลาสติกทดลองดูแต่อีกหกไร่ทำเป็นที่นา ส่วนไร่ที่เหลือนั้นก็เป็นที่บริการ หมายถึง ทางเดินหรือเป็นกระต๊อบ... หมายความว่า น้ำสามลิบเปอร์เซ็นต์ ที่ทำนาหกลิบเปอร์เซ็นต์ ก็เชื่อว่าถ้าเก็บน้ำไว้ได้จากเดิมที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละหนึ่งถึงสองถัง ถ้ามีน้ำเล็กน้อยอย่างน้อย อย่างนั้นก็ควรจะเก็บเกี่ยวข้าวไร่ละประมาณลิบถึง ยี่ลิบถึงหรือมากกว่า... วันรุ่งขึ้นได้ข่าวมาว่าที่ตรงนั้น... มีชาวบ้านสองคนเขาบอกว่าเขาขอบริจาคที่ดินคนละห้าไร่ เพื่อที่จะทำโครงการตามอัยยาศัย... เขาเข้าใจว่าพยายามที่จะช่วยเหลือแม้รู้ว่าโครงการที่จะช่วยนั้นเป็นโครงการทดลอง.. เขาก็ให้แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีความเข้าใจในการพัฒนา ถ้าทำโครงการนี้สำเร็จก็หมายความว่า ที่ต่าง ๆ ในอำเภอเขาวง ที่แห้งแล้งจริง ๆ หรือที่อื่นก็ตามจะทำได้ทั้งนั้น”

จะเห็นได้ว่าพระราชดำรินั้นเป็นพระราชดำริที่ “รอบด้าน” อยู่บนความเข้าใจทุกข์ของประชาชน ไม่ทรงใช้วิธีบังคับกะเกณฑ์ ทรงปรึกษาทรงขอความร่วมมือทรงหลีกเลี่ยงแม้ผลกระทบเล็กน้อย

แม้ในการแก้ปัญหาน้ำท่วมในเมือง เมื่อทรงตรวจดูคลองแล้วพบว่ามีการปลูกต้นกล้วยขวางทางน้ำ ถ้าจะให้ระบายได้ดีต้องเอาต้นกล้วยออกก็ไม่เคยทรงใช้วิธีสั่งการหักหาญราษฎรเลย แต่

“ท่านก็ไปพูดกับเขาดี ๆ ว่า กลัวยเป็นของใคร คนก็มาบอกว่า เป็นของเขา ท่านก็ถามดี ๆ ว่า “หวงไหม” เขาก็กราบทูลว่า “ก็ไม่หวง” ก็แปลว่า “หวงนิดหน่อย” ท่านก็บอกว่าท่านไม่อย่ากรังแกเขาหรอก แต่ว่า อันนี้เห็นว่า ถ้าไม่หวงก็ขออนุญาตเอาออกก็ค่อย ๆ พูดเจรจาไป” (สมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ พระราชทานเล่า)

๗. ทรงเน้นความเป็นธรรมที่แท้จริงในสังคมไทย มิใช่

ความเป็นธรรมในรูปแบบตามกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว

ในการดำเนินพระราชกิจต่าง ๆ ทรงห่วงในความเป็นธรรมที่แท้จริง อันเกิดจากความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบไปกับกฎหมายที่ ผู้ออกกฎหมายใช้อำนาจเขียนขึ้นว่าต้องใช้กฎหมายนั้นอย่างเป็นธรรมและ เพื่อความยุติธรรมดังพระราชดำรัสที่ว่า

“โดยที่กฎหมายเป็นแต่เครื่องมือในการรักษาความยุติธรรม ดังกล่าวจึงไม่ควรจะถือว่าความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หาก ความจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมายและอยู่เหนือกฎหมาย” (๗ ก.ค. ๒๕๑๕)

และมีพระบรมราโชวาทอีกตอนหนึ่งว่า

“กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่า กฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับก็กลายเป็น เผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหม่นน้อยจะต้องบังคับบุคคลหม่นมาก ในทาง ตรงกันข้ามกฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีภาพและอยู่ได้ด้วย ความสงบ” (๒๗ มิ.ย. ๒๕๑๕)

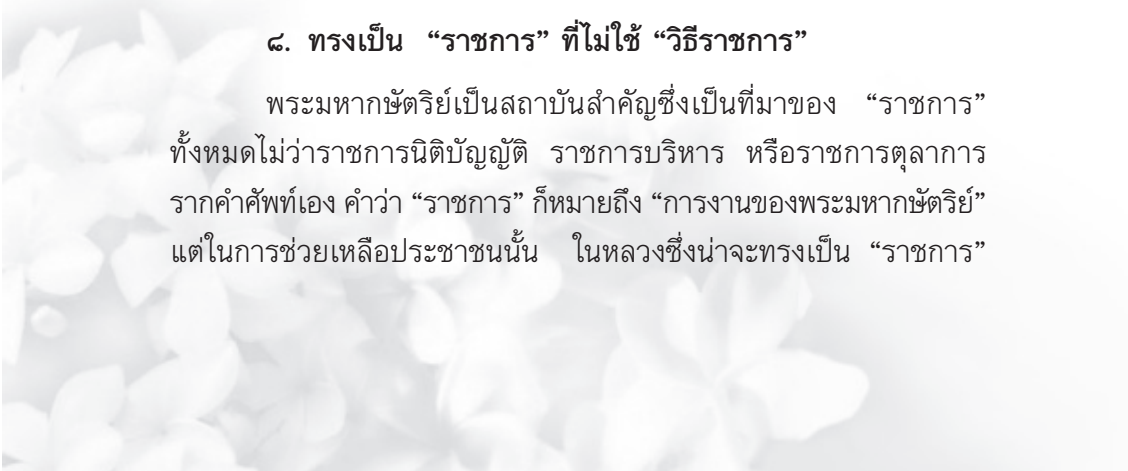
ด้วยเหตุนี้ ทรงให้ความสำคัญกับกฎหมายในฐานะที่ทุกคนต้องเคารพเพื่อรักษา ความเป็นระเบียบและสงบสุขของสังคม กฎหมายใดไม่เป็นธรรมก็ทรงขอให้กฎหมายช่วยเสนอแนะให้แก้ไข และต้นเหตุที่ทำให้กฎหมายบางฉบับไม่เป็นธรรมก็เกิดจาก “กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่เป็นจริงอาจขัดกัน และในกฎหมายก็มีช่องโหว่มีใช้น้อย เพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครอง โดยอาศัยหลักการของต่างประเทศ โดยมิได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าในทีใดเป็นอย่างไร” (๑๓ มิ.ย. ๒๕๑๒)

ตัวอย่างของกฎหมายเช่นว่านี้ เช่น กฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งรับสั่งว่า

“ในป่าสงวนฯ ซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ที่เราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะออกกฎหมายป่าสงวนฯ ไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวน แล้วเพิ่งไปสงวนทีหลัง โดยขีดเส้นบนเศษกระดาษก็ชอบกลอยู่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นเมื่อขีดเส้นแล้วประชาชนที่อยู่ในนั้นกลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำกฎหมายก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อนเขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์ หมายความว่าทางราชการ บุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง” (๒๗ มิ.ย. ๒๕๑๖)

๘. ทรงเป็น “ราชการ” ที่ไม่ใช่ “วิธีราชการ”

พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสำคัญซึ่งเป็นที่มาของ “ราชการ” ทั้งหมดไม่ว่าราชการนิติบัญญัติ ราชการบริหาร หรือราชการตุลาการ รากคำศัพท์เอง คำว่า “ราชการ” ก็หมายถึง “การงานของพระมหากษัตริย์” แต่ในการช่วยเหลือประชาชนนั้น ในหลวงซึ่งน่าจะทรงเป็น “ราชการ”

ยิ่งกว่าหน่วยงานราชการใด ๆ กลับทรงใช้วิธีการที่ไม่ใช่ราชการแต่เป็นวิธีการขององค์กรพัฒนาเอกชน ทรงบริหารโครงการช่วยเหลือประชาชนแบบองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะถ้าใช้ระเบียบราชการประชาชนก็จะได้รับประโยชน์ช้า ไม่ทันการในการช่วยเหลือประชาชน ไม่ทรงคิดถึง “ผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจ” ของโครงการที่นักเศรษฐศาสตร์ไทยชอบใช้วิธีวิเคราะห์ “ต้นทุน-ประโยชน์” (cost benefit analysis) ทรงเน้นว่า “การขาดทุนคืออะไร” ดังที่ทรงอธิบายไว้เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ว่า

“เมืองไทยนี้ “ขาดทุนคือกำไร” ใช้ได้ ยกตัวอย่างที่อยู่ใกล้ตัวคือ “โครงการพระราชดำริ” บางคนบอกว่าโครงการพระราชดำรินั้นไม่ถูกหลักวิชาจริง ไม่ถูก แต่ที่เราเห็นว่าที่ไหนทำโครงการได้ เราก็ต้องทำโดยเร่งด่วน แม้จะยังไม่ได้ประกวดราคาอย่างถูกระเบียบหรือแม้ราคาของโครงการนั้นอาจแพงกว่าจริงบ้าง... สมมุติว่าโครงการแห่งหนึ่งต้องลงทุน ๑๐ ล้านบาท ถ้าทำการศึกษาอย่างรอบคอบแล้วมีการประกวดราคาตามระเบียบ ราคาอาจตก ๘ ล้านบาท แต่การนี้ต้องเสียเวลาเป็นเดือนเป็นปี แต่ถ้าหากไปเลยตก ๑๐ ล้านบาท โดยที่ปลายปีนี้หรือก่อนปลายปีโครงการได้ผลแล้วประชาชนจะได้กำไร คือประชาชนจะมีรายได้แล้วถ้ายอม “ขาดทุน” คือ ยอมเสีย ๑๐ ล้านบาทตั้งแต่ต้นก็สามารถที่จะ “ได้กำไร” คือ ประชาชนจะได้ผลดีตั้งแต่ปีแรก”

๙. ทรงเป็น “จอมปราชญ์” ที่เชื่อมทฤษฎีเข้ากับข้อเท็จจริง

ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสในหลายโอกาสว่าวิชาการที่เป็นทฤษฎีนั้นเป็นสิ่งจำเป็น แต่ทฤษฎีที่ปฏิบัติไม่ได้เพราะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของสังคมก็ไร้ผล ดังนั้นเมื่อมีพระราชดำริเรื่องใดก็จะทรง “ทดลอง” ใช้พระราชดำริดังกล่าวก่อนทรงนำไปเผยแพร่เสมอ แม้ “ทฤษฎีใหม่” ที่ทรงแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ก็ทรงทดลองจนได้ผลดีแล้วจึงทรงขยายผลเรื่องใด

ทดลองแล้วไม่เป็นไปตามพระราชดำริก็ทรงยกเลิก เช่น กรณีพรุโตะแดงที่
นราธิวาส เป็นต้น

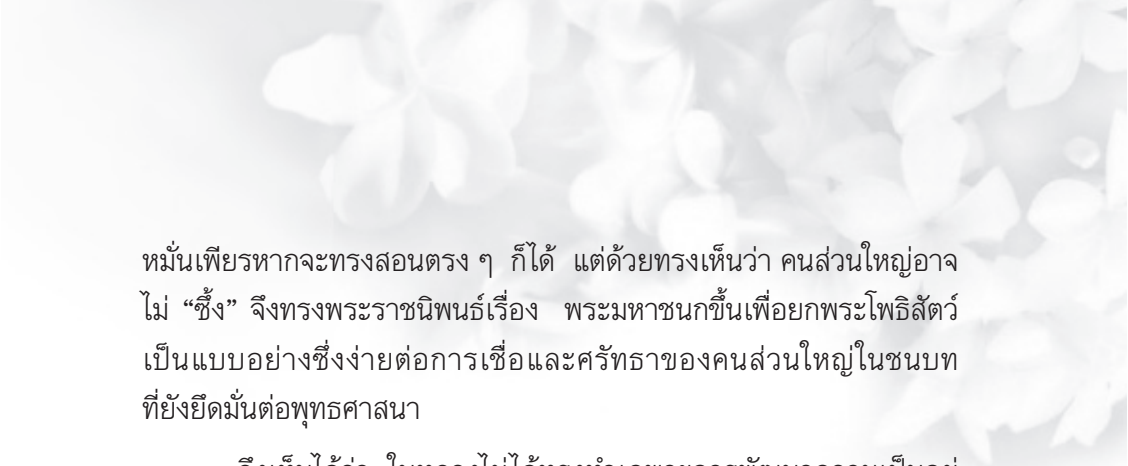
ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีที่ทรงคิดขึ้นจึงเป็นทฤษฎีที่อยู่บนรากฐานของ
ความจริง และนำไปใช้ผลจริงตลอดมา

๑๐. ทรงเป็น “เมธีผู้นำทางความคิดในสังคม” ที่สอนคนไทย อย่างแนบเนียนและเหมาะสมแก่กาลสมัย

ความจริงในหลวงทรงมีแนวพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง”
มาหลายสิบปีแล้ว แต่ไม่ทรงมีพระราชดำรัสแก่สังคมไทยตรง ๆ ในทฤษฎี
การพัฒนาแบบ

“พอมีพอกิน” และ “พึ่งตนเองได้” ซึ่งเป็นกระแสการพัฒนา
ที่แตกต่างจากสิ่งที่ยปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
อันเป็นกระแสหลักในสังคมไทยมาหลายสิบปีกระแสนี้เน้นการพัฒนาแบบ
พึ่งพาการส่งออกเพื่อ “กินดีอยู่ดี” ครั้งเมื่อกระแสนี้ต้องประสบปัญหา
อย่างรุนแรงในปี ๒๕๔๐ เพราะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแบบพึ่งพา การพัฒนา
แบบพึ่งตนเองของคนส่วนใหญ่ในชนบทตามพระราชดำริเรื่อง “เศรษฐกิจ
พอเพียง” จึงเป็นทางเลือกใหม่ ทำให้คนไทยไม่สิ้นหวังเหมือนคนชาติอื่น
นับว่าเป็นทางเลือกที่จอมเมธีทรงนำเสนอโดยเหมาะแก่กาลเวลาโดยแท้

ยิ่งกว่านั้น ทรงเห็นว่าความเชื่อและศรัทธาของคนไทยในวิถีแห่ง
พระพุทธศาสนาเป็นสาระที่จะเปลี่ยน “กระบวนทัศน์” หรือแม่บทความคิด
ได้ยากด้วยการพูดหรือสอนธรรมดา ดังนั้น จึงทรงมีพระเมตตา
ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ซึ่งเน้นคุณธรรมสำคัญของสังคม
อุตสาหกรรม นั่นก็คือ “ความเพียร” อันที่จริงคำว่าอุตสาหกรรม ตรงกับ
ภาษาอังกฤษว่า industry หรือ industrious ซึ่งหมายถึง ความขยัน

หมั้นเพียรหากจะทรงสอนตรง ๆ ก็ได้ แต่ด้วยทรงเห็นว่า คนส่วนใหญ่อาจไม่ “ซึ้ง” จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนกขึ้นเพื่อยกพระโพธิสัตว์ เป็นแบบอย่างซึ่งง่ายต่อการเชื่อและศรัทธาของคนส่วนใหญ่ในชนบทที่ยังยึดมั่นต่อพุทธศาสนา

จึงเห็นได้ว่า ในหลวงไม่ได้ทรงทำเฉพาะการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนเท่านั้น แต่ทรงพัฒนาจิตใจความคิดแม่บทของคนไทยอย่างแนบเนียนด้วย

อนึ่ง แม้ในพระราชดำรัสหลายตอน ในหลวงจะทรงนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาพระราชทาน แต่ทรงหลีกเลี่ยงที่จะใช้คำภาษาบาลีที่จะทำให้หลักอันเป็นสากลที่ใช้ได้กับคนทุกศาสนา กลายเป็นหลักสำหรับพุทธศาสนิกชนเท่านั้น “ความระมัดระวัง” ในการเลือกคำในพระราชดำรัสสะท้อนให้เห็นการที่มาเป็น “อัครศาสนูปถัมภก” ของทุกศาสนาอย่างแท้จริง

สิ่งที่ผู้เขียน เขียนมาทั้งหมดนี้เป็นเพียงส่วนน้อยในพระราชกรณียกิจ หากจะเขียนให้ครบถ้วนคงจะเป็นตำราได้หลายเล่ม อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ทรงบำเพ็ญมากกว่า ๔๐ ปี ในรัชกาลนั้นยึด “ประโยชน์” และ “สุข” ของประชาชนชาวไทยเป็นเป้าหมาย และการดำเนินการในโครงการ ทุกโครงการเป็นไปเพื่อการนั้น โดยที่ประชาชนเป็นผู้ได้รับประโยชน์แท้จริงทุกโครงการตลอดมา

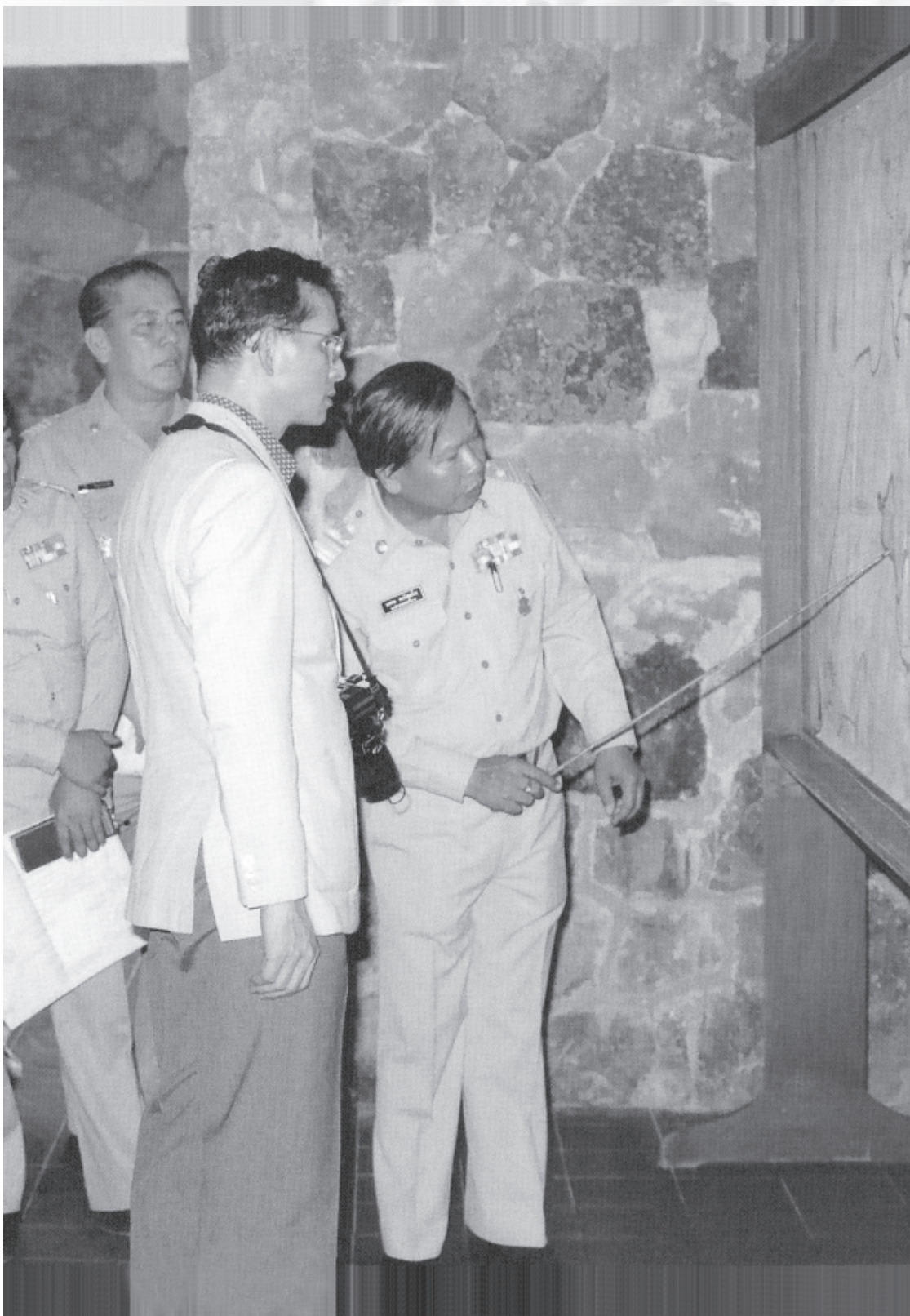
ในวันนี้ วันที่ทรงมีพระชนมายุ ๘๓ พรรษา และทรงพระประชวรประทับอยู่ในโรงพยาบาล ใครเลยจะนึกว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดประตูน้ำคลองลัดโพธิ์เมื่อวันที่ ๒๔ พ.ย. ๒๕๕๓ ด้วยพระองค์เอง ด้วยทรงห่วงใยปัญหาน้ำท่วมที่ประชาชนทั่วประเทศกำลังประสบอยู่

นี่คือความหมายของโคลงที่ว่า “มีสิ้นเชื้อพระกรุณา” ซึ่งคนทั้งโลก
เห็นได้ สัมผัสได้ รู้สึกได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ เราคนไทยทั้งหลายที่ได้รับ ได้สัมผัสพระมหากรุณา
ต่างคนต่างก็ควรคิดเองว่าจะทำการใดในอำนาจหน้าที่ตนเพื่อแสดง
กตเวทิตาธรรมตอบแทนพระองค์ท่าน เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนไทยยังมี
คุณธรรมไม่เหมือนกับที่สตีฟ ยิง (Steve Young) นักวิชาการชาวอเมริกัน
บุตรชายอดีตเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทยเคยตั้งข้อสงสัย
เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า เมืองไทย ๓๐ ปีที่แล้ว ต่างไปจากเมืองไทยเวลานี้มาก
เพราะในเวลานั้นคนไทยบูชาคนดีและความดี คนที่บำเพ็ญความดีมาก ๆ
เป็นผู้มีบารมีที่คนไทยนับถือทั้งเมืองโดยไม่ต้องมีเงิน แต่วันนี้ คนจำนวนหนึ่ง
บูชาเงินและคนมีเงินมากกว่าคนดีและความดี !

สำหรับผู้เขียนก็ตั้งใจว่าจะยึดถือพระปฐมบรมราชโองการเป็น
หลักในการปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้งในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ พลเมืองและ
หัวหน้าครอบครัว โดยจะทำการที่เป็น “ประโยชน์” และ “สุข” ให้เกิดขึ้น
กับประเทศชาติหน่วยงานที่ผู้เขียนรับผิดชอบและครอบครัว โดยวิธีการ
ที่เรียกว่า “**โดยธรรม**”

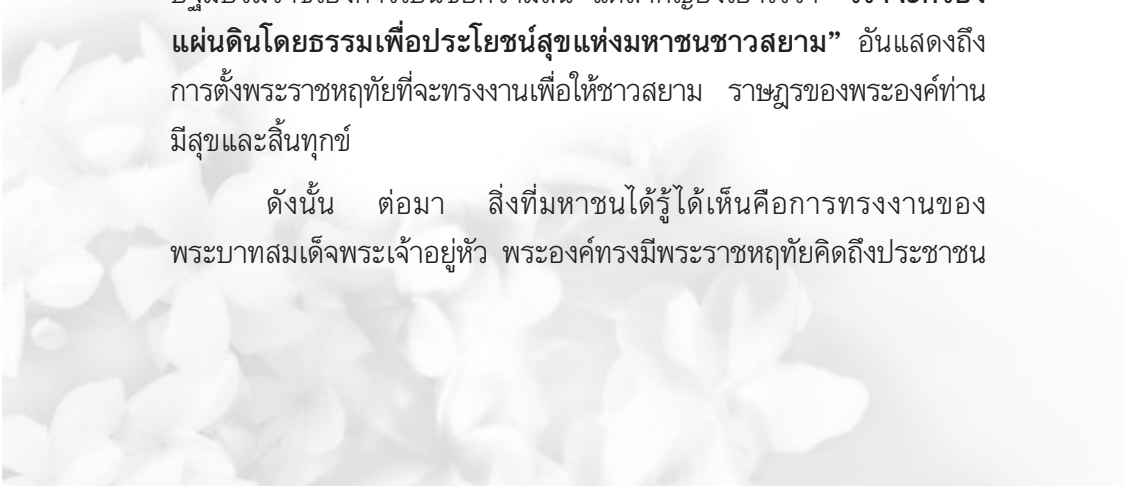
พระราชหฤทัย

รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร

ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การที่มองเฉพาะแต่ “พระราชอำนาจ” ตามรัฐธรรมนูญอาจทำให้ไม่ได้มองสิ่งที่น่าสนใจมากกว่าคือ “พระราชหฤทัย” ขององค์พระประมุข

เมื่อประมาณ ๖๐ ปีก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีปฐมบรมราชโองการเป็นข้อความสั้น แต่สำคัญยิ่งเอาไว้ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” อันแสดงถึงการตั้งพระราชหฤทัยที่จะทรงงานเพื่อให้ชาวสยาม ราษฎรของพระองค์ท่าน มีสุขและสันติทุกข

ดังนั้น ต่อมา สิ่งที่มหาชนได้รู้ได้เห็นคือการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชหฤทัยคิดถึงประชาชน

ปรารถนาให้ประชาชนมีความสุข ทรงคิดแก้ไขปัดเป่าทุกข์ร้อนของราษฎร
อยู่ตลอดเวลา

**โครงการพระราชดำริทั้งหลายที่เกิดขึ้นมานั้นก็เพื่อช่วยนำและ
ทำให้ราษฎรได้พ้นทุกข์ยาก และสุขสบายขึ้นทั้งนั้น**

ในอาณาบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน อันเป็นที่ประทับ ซึ่งเป็นที่ประทับ
“บ้าน” จึงมีแปลงทดลองและสถานเพาะเลี้ยงที่เกี่ยวกับกสิกรรมและ
สัตวบาลไว้ศึกษาในเรื่องต่าง ๆ เพื่อจะใช้ประโยชน์ นำสิ่งที่ทดลองได้ดี
มาใช้ แต่มีใช้มาไว้ใน “บ้าน” หากจะไปใช้ในเมือง คือ เมืองไทย โดยเอาไป
เผยแพร่ให้ประชาชนได้รู้และประชาชนนำไปปฏิบัติ เพื่อจะทำให้ประชาชน
อยู่ดีกินดี

ภาพการเสด็จพระราชดำเนินออกไปเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่น
ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นภาพที่
คุ้นตามหาชน พระองค์เสด็จฯ ไปทั้งถิ่นที่ทุรกันดารที่ห่างไกลความเจริญ
ต้องเดินทางด้วยความยากลำบากเพื่อไปพบราษฎร ไปฟังความคิด ได้เห็น
พื้นที่ ทราบปัญหาอันเป็นทุกข์ของราษฎร และทรงดำริแก้ไข อันก่อให้เกิด
ผลดีที่ตามมา ทำให้มีการพัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลความเจริญ ทำให้
ราษฎรมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

จึงสมกับที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ตั้งพระราชหฤทัยไว้
ตั้งแต่ต้นเมื่อมีปฐมบรมราชโองการ ได้ทรงงานด้วยมีพระราชหฤทัยคิดถึง
ราษฎรของพระองค์ตลอดมา

**พระกรุณาของพระองค์ที่ปรากฏจึงเป็นพระมหากรุณาธิคุณ
ต่อมหาชนชาวสยาม**

ถนนสายนั้น

ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ

**ผมเชื่อว่ามาถึงวันนี้แล้ว ผมอาจกล่าวได้เต็มปากว่าคนไทย
กว่าครึ่งกว่าค่อนของประเทศอยู่ในฐานะเป็นคน “แผ่นดินเดียวกัน”**

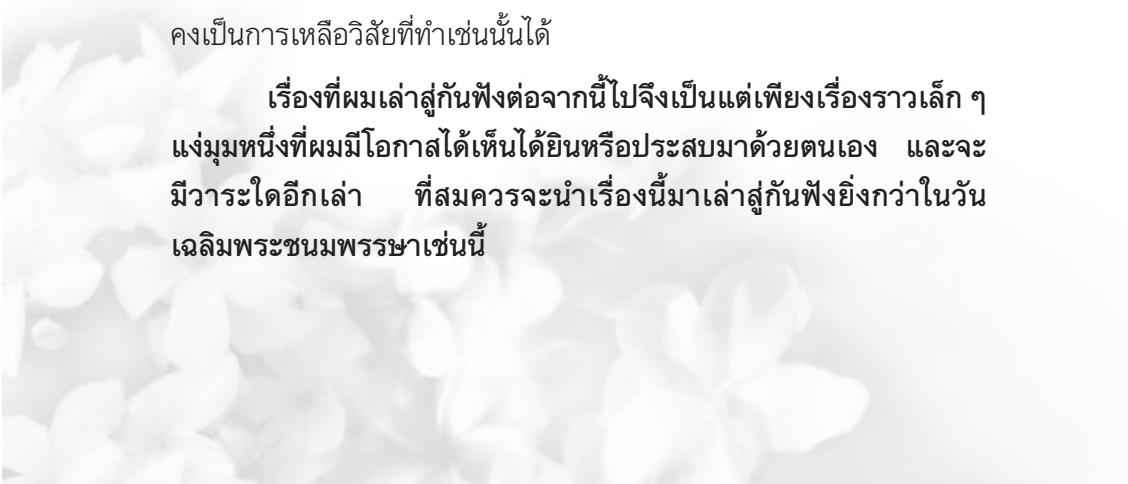
ตามภาษาแบบโบราณโบราณที่เคยพูดกันมา คำว่า “แผ่นดิน”
ในที่นี้หมายถึงรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดิน เช่นผู้ที่เป็นแฟนหนังสือเรื่อง
“สี่แผ่นดิน” ของหม่อมราชวงศ์ศีกฤษดิ์ ปราโมช ย่อมระลึกได้เป็นอย่างดี
ว่า “แม่พลอย” ตัวเอกของหนังสือเรื่องดังกล่าว เป็นผู้มีอายุยืนยาวถึง
สี่รัชกาล คือตั้งแต่รัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ ๕) มาจนถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
อานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘)

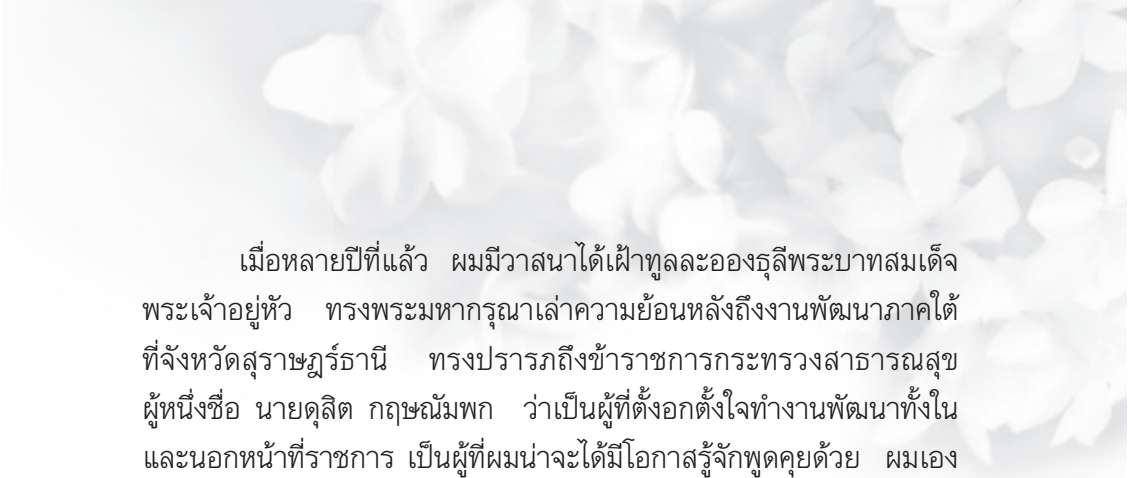
แต่สำหรับชาวไทยเราในปัจจุบันนี้ รัชกาลอันร่มเย็นเป็นสุขของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นเวลาที่ยืนยาวถึง กว่าหกสิบปีแล้ว และจะยืนยาวต่อไปโดยไม่มีกำหนดสิ้นสุด คนไทย จำนวนหลายล้านคนกว่าครึ่งกว่าก่อนของประเทศ จึงเป็นผู้ที่ถือกำเนิดมา ในรัชกาลปัจจุบัน ตั้งแต่มีชีวิตกำเนิดมาก็รู้จักพระเจ้าอยู่หัวอยู่เพียงแต่ พระองค์เดียวเท่านั้น

การที่คนเรารู้จักหรือคบค้าสมาคมกับใครก็ตาม ยิ่งรู้จักกันไปนานวัน ก็ทำให้ความรู้จักนั้นเพิ่มพูนงอกเงยขึ้น และเกิดความผูกพันเพิ่มพูนขึ้นด้วย ถ้านึกเช่นนี้แล้ว การที่คนไทยได้รู้จักพระเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียวของเรามา นานกว่าหกสิบปีเช่นนี้ ย่อมเป็นเวลานานเพียงพอที่จะทำให้เราได้ ตระหนักถึงซึ่งถึงพระจริยวัตรและน้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าทุกเวลานาทีของพระองค์ท่านเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข แห่งมหาชนชาวสยาม สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ได้พระราชทาน อารักขาไว้เมื่อหกสิบปีที่แล้วมิได้ผิดเพี้ยน

ถ้าจะให้ใครหรือหน่วยงานใดประมวลพระมหากรุณาธิคุณ ตลอดจนเรื่องราวความรู้เห็นของคนไทยในส่วนที่แต่ละคนได้เกี่ยวข้องกับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาปกเกล้า ปกกระหม่อมด้วยความตั้งใจที่รวบรวมให้ได้ครบถ้วนแล้ว ผมคิดว่า คงเป็นการเหลือวิสัยที่ทำเช่นนั้นได้

เรื่องที่ผมเล่าสู่กันฟังต่อจากนี้ไปจึงเป็นแต่เพียงเรื่องราวเล็ก ๆ แง่มุมหนึ่งที่ผมมีโอกาสได้เห็นได้ยินหรือประสบมาด้วยตนเอง และจะมีวาระใดอีกเล่า ที่สมควรจะนำเรื่องนี้มาเล่าสู่กันฟังยิ่งกว่าในวัน เฉลิมพระชนมพรรษาเช่นนี้

เมื่อหลายปีที่แล้ว ผมมีวาสนาได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาเล่าความย้อนหลังถึงงานพัฒนาภาคใต้ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทรงปรารภถึงข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขผู้หนึ่งชื่อ นายดุสิต กฤษณัมพก ว่าเป็นผู้ที่ตั้งอกตั้งใจทำงานพัฒนาทั้งในและนอกหน้าที่ราชการ เป็นผู้ที่ผมน่าจะได้มีโอกาสรู้จักพูดคุยด้วย ผมเองเคยได้ยินชื่อคุณดุสิตฯ มาบ้างแล้วจากการอ่านหนังสือพระนิพนธ์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงวิภาวดีรังสิต ด้วยสาเหตุประกอบกันดังนี้ หลังจากนั้นไม่นานนักผมก็ชวนขวายเป็นไปพบคุณดุสิตฯ ที่บ้านพักใกล้สถานีรถไฟบ้านลี้ อ.จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณดุสิตฯ ได้กรุณาเล่าอะไรต่อมิอะไรที่น่าฟังหลายอย่างให้ผมได้รับทราบ รวมทั้งพาผมเดินจากบ้านพักเข้าไปที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คุณดุสิตฯ ทำงานพัฒนาเมื่อสมัยยังหนุ่มกระชุ่มกระชวยและยังรับราชการอยู่

การเดินทางจากบ้านคุณดุสิตฯ ไปอำเภอพระแสงในวันนั้นใช้เวลาไม่กี่นาทีก่อน เพราะมีถนนลาดยางอย่างดีเป็นเส้นทางคมนาคม คุณดุสิตฯ เล่าว่าเมื่อหลายสิบปีก่อนหน้านั้น เวลาข้าราชการถูกย้ายไปทำงานที่อำเภอพระแสง มีบางคนปรารภว่าย้ายไปเวียดนามยังดีกว่า เพราะพระแสงในครั้งนั้นอยู่ไกลปืนเที่ยงเสียเหลือเกิน ต้องบุกป่าฝ่าดงนั่งเรือไปต่อมอเตอร์ไซค์กว่าจะถึงปลายทางใช้เวลากว่าครึ่งวัน

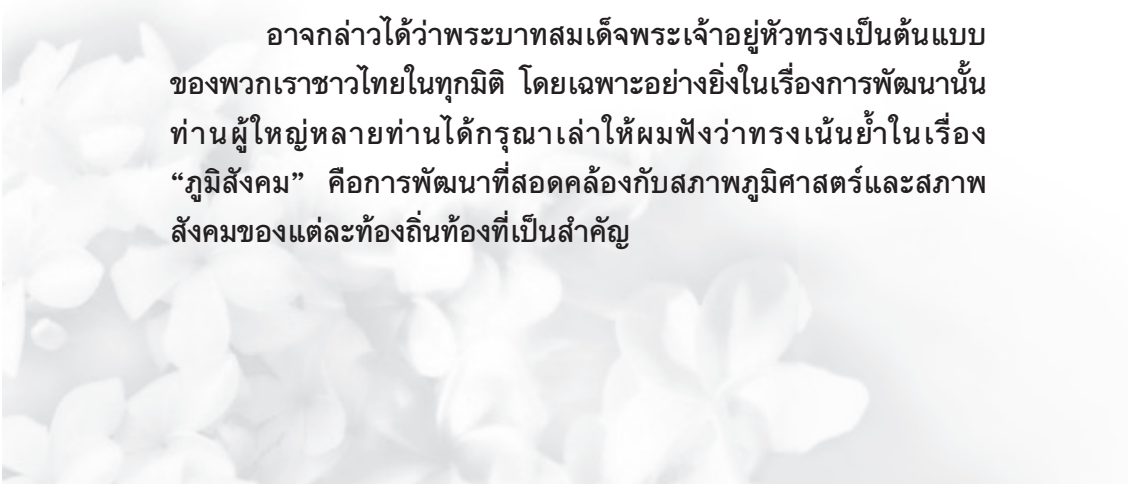
แต่ด้วยเดชพระบารมีความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานรถแทรกเตอร์แบบ D-4 ให้แก่ชาวพระแสงหนึ่งคันเพื่อให้ทำถนนออกมาเชื่อมต่อกับโลกภายนอก

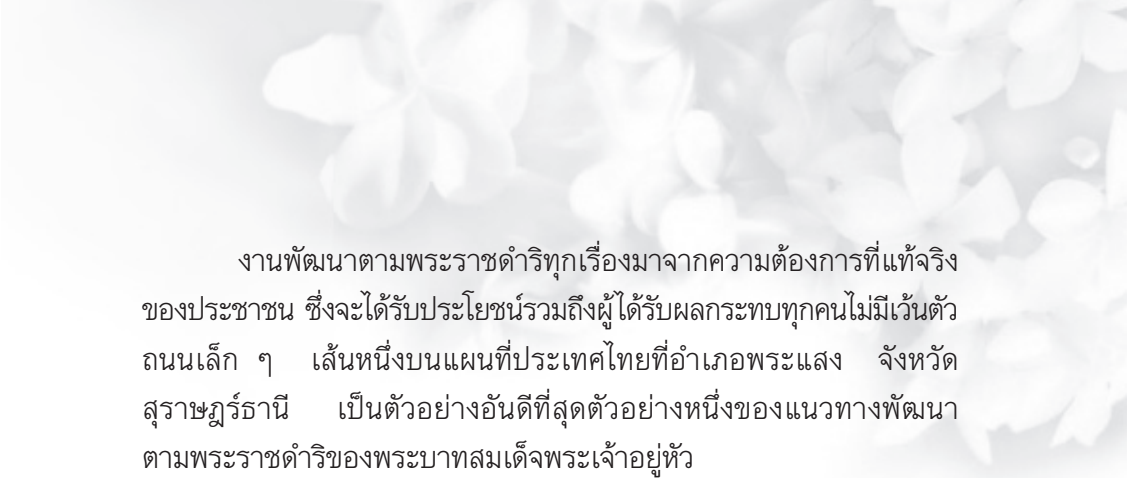
แทรกเตอร์คันที่วันนี้ใช้เฮลิคอปเตอร์ลำใหญ่ยกไปวางไว้กลางป่าแล้วเสด็จพระราชดำเนิน ไปพระราชทานแก่ชาวบ้านด้วยพระองค์เอง

เมื่อพี่น้องชาวพระแสงได้รับพระราชทานแทรกเตอร์แล้วก็ช่วยกันวางแผนตัดถนนว่าจะลัดเลี้ยวไปทางใดบ้างค่าใช้จ่ายในส่วนน้ำมันที่ต้องใช้นั้นเป็นเงินพระราชทานแรงงานในการทำถนนซึ่งใช้แทรกเตอร์เป็นกำลังหลักและมีกำลังคน อาหารการกินก็ใช้ระบบข้าวหม้อแกงหม้อ ต่างคนต่างนำมาจากที่บ้านของตัวเองแล้วมาแบ่งกันกิน ลูกหลานตัวเล็ก ๆ ก็วิ่งเป็นกองเชียร์อยู่รอบ ๆ วงของผู้ใหญ่ เป็นการสนุกครึกครื้นไปด้วยกันทั้งหมด ถนนสายนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ได้อาศัยเป็นเส้นทางสัญจรจากอำเภอพระแสงเข้ามาติดต่อกับโลกภายนอกจนถึงปัจจุบัน

คุณดุสิตฯ บอกผมว่าถนนที่สร้างด้วยแรงงานความร่วมมือร่วมใจของชาวพระแสงเช่นนี้ เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการประมูลจัดจ้างบริษัทภายนอกเข้ามาก่อสร้างเป็นอันมาก ค่าเวนคืนที่ดินก็ไม่ต้องเสีย เพราะเจ้าของต่างเต็มใจอุทิศให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ใครจะเอาถนน้ำหนักเกินมาวิ่งบนสายนี้ไม่ได้ตัวเองเป็นธรรมดา เพราะพี่น้องชาวพระแสงรู้สึกเป็นเจ้าของเข้าเจ้าของถนนเส้นนี้และคอยสอดส่องดูแลกันเอง อยู่เสมอ คุณดุสิตฯ เห็นว่าพระบรมราชกุศโลบายที่พระราชทานแทรกเตอร์มาหนึ่งคันแล้วให้ชาวบ้านสร้างถนนเองเช่นนี้เป็นแนวทางการพัฒนาที่ประเสริฐสุด เพราะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำในการสร้างความเจริญให้กับบ้านเมืองของตัวเอง

อาจกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นต้นแบบของพวกเราชาวไทยในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนานั้น ท่านผู้ใหญ่หลายท่านได้กรุณาเล่าให้ผมฟังว่าทรงเน้นย้ำในเรื่อง “ภูมิสังคม” คือการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่นท้องถิ่นที่เป็นสำคัญ

งานพัฒนาตามพระราชดำริทุกเรื่องมาจากความต้องการที่แท้จริง
ของประชาชน ซึ่งจะได้รับประโยชน์รวมถึงผู้ได้รับผลกระทบทุกคนไม่มีเว้นตัว
ถนนเล็ก ๆ เส้นหนึ่งบนแผนที่ประเทศไทยที่อำเภอพระแสง จังหวัด
สุราษฎร์ธานี เป็นตัวอย่างอันดีที่สุดตัวอย่างหนึ่งของแนวทางพัฒนา
ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เรื่องราวที่คุณดูสิคะ เล่าให้ผมฟังยังมีอีกหลายเรื่อง แต่ถ้าจะเล่า
กันต่อไปก็จะยาวความอีกมาก ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาปีนี้
ผมจึงขออนุญาตนำเรื่องเก่าที่เกิดขึ้นจากความรับรู้และได้พบเห็นด้วย
สายตาของผมเมื่อหลายปีก่อนมาเล่าสู่กันฟังเพียงนี้

แต่แม้จะเล่ามาเพียงสั้น ๆ แค่นี้ผมเชื่อแน่ว่าท่านผู้อ่านคงเห็นพ้อง
ด้วยกับผมว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของชาวเรานั้นท่านประเสริฐสุด
ในทุกแง่ทุกมุมจริง ๆ

ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

หนังสือ นบพระภูมิบาล

ขอขอบคุณ

อาจารย์มีชัย ฤชุพันธุ์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.วิชฌู เครื่องงาม
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ
รองศาสตราจารย์นรินทร์ เศรษฐบุตร
ศาสตราจารย์พิเศษทอง จันทรางศุ
ดร.ประภา เทตระกุล ศรีนวนันต์

บรรณาธิการ

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวไกล่ตา สดสมศรี
นางสาวดารณี อรุณวารากรณ์
นางสาวหทัยชนก ทองหล้า
นายสุภสิทธิ์ ภูภักดี

ศูนย์ประชาสัมพันธ์การศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

เลขที่ ๙๙/๒๐ ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

สิงพิมพ์ สกศ. อันดับปีที่ ๓๖/๒๕๕๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : สิงหาคม ๒๕๕๔

พิมพ์ที่ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

๙๐/๖ ซ.เจริญสินทวงศ์ ๓๔/๑ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐